बार्षिक प्रगति प्रतिवेदन
तथा
तथ्यांक पुस्तिका

आ.व. २०८१/०८२

नेपाल सरकार
उद्योग, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय
कृषि विकास निर्देशनालय

वीउ विजन प्रयोगशाला

कोशी प्रदेश, झुम्का, सुनसरी

फोन नं.: ०२५-५६२१२४, ५६२६४२, ९८५२०६३१३५ ई-मेल : seedlabp1jhumka@gmail.com

वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन

तथा

तथ्यांक पुस्तिका

आ.व. २०८१/०८२

प्रदेश सरकार

उद्योग, कृषि तथा सहकारी मंत्रालय

कृषि विकास निर्देशनालय

बीउ बिजन प्रयोगशाला

झुम्का, सुनसरी

कोशी, प्रदेश

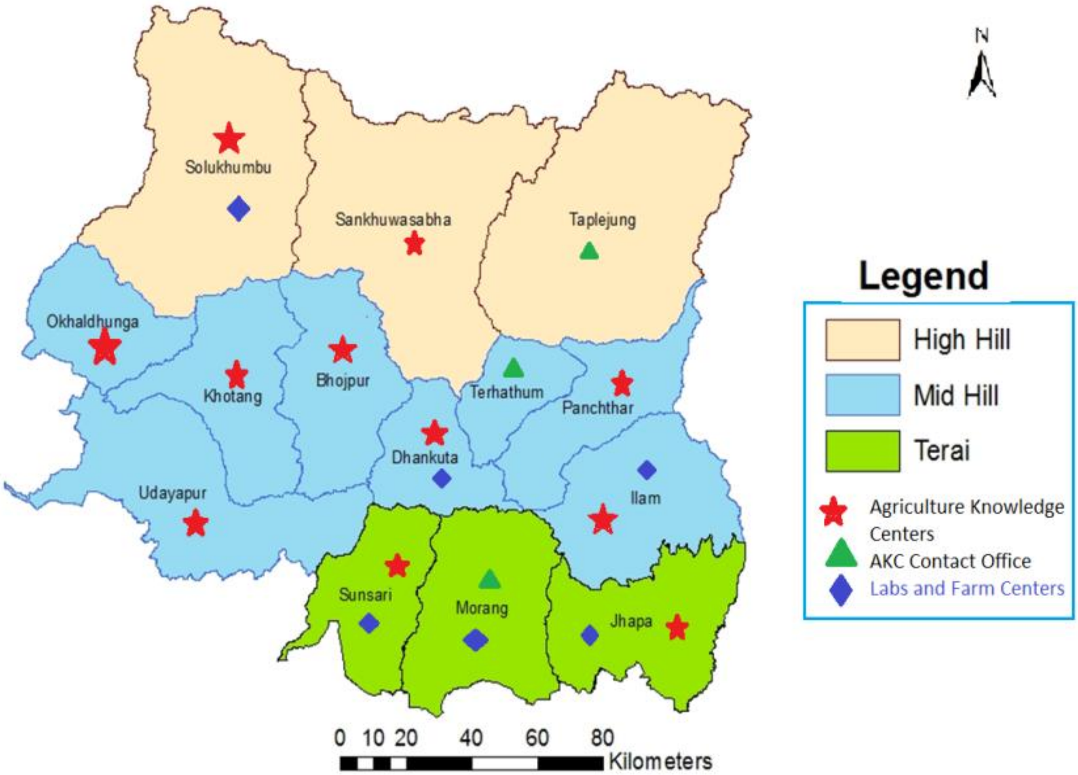

N
Solukhumbu
Sankhuwasabha
Taplejung
Okhaldhunga
Khotang
Bhojpur
Terhathum
Panchthar
Dhankuta
Udayapur
Ilam
Sunsari
Morang
Jhapa
Legend
High Hill
Mid Hill
Terai
Agriculture Knowledge Centers
AKC Contact Office
Labs and Farm Centers
0 10 20 40 60 80
Kilometers

दुई शब्द

नेपाल कृषि प्रधान देश हो। यहाँको करिब दुई तिहाई जनसंख्या कृषि पेशामा संलग्न छन्। नेपाली अर्थतन्त्रको मेरुदण्डको रुपमा रहेको कृषि पेशालाई मर्यादित र सबल बनाउनु आजको आवश्यकता हो। नेपालीहरुको आर्थिक स्थिति सवल पार्न र बढ्दो खाद्यन्नको मागलाई पूर्ति तथाखाद्य सुरक्षाको सुनिश्चितता गर्न कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाउन अनिवार्य भईसकेको छ। यसको लागी मलखाद, विषादी, सिंचाई, मेशिनरी औजार र प्रविधिको प्रयोग साथै उन्नत जातका गुणस्तरिय बीउको प्रयोग बढाउनु अपरिहार्य छ। जसमध्ये गुणस्तरिय उन्नत बीउ बीजनको प्रयोगले मात्रै पनि कृषि उत्पादनमा १५ देखि २५ प्रतिशत सम्म बृद्धि ल्याउन सकिने तथ्य सामु रहेको छ। हाल अधिकांश कृषकहरुले प्रयोग गर्दै आईरहेका बीउ उन्नत जातका भएता पनि उत्पादनको सिलसिलामा विभिन्न कारणहरुबाट समिश्रण भई बीउको गुणस्तरमा ह्रास हुन गई कम उत्पादन दिने अवस्थामा रहेका छन। यस्ता बीउलाई गुणस्तरिय बीउले प्रतिस्थापन गर्न सके मात्र पनि समग्र कृषि उत्पादनमा उल्लेख्य बृद्धि गर्न सकिन्छ।

नेपाल WTO को एउटा सदस्य राष्ट्र भएको नाताले आन्तरिक र वाह्य बजारको लागी उच्च मूल्यका बीउ बालीको उत्पादन गर्न बीउको गुणस्तर नियन्त्रण पद्धतिलाई व्यवसायिक रुपमा अगाडी बढाउनु आजको आवश्यकता हो। गुणस्तरयुक्त बीउको उत्पादन, प्रसोधन, बिक्रि-बितरण तथा प्रयोगमा सम्वन्धित निकायहरुको समन्वयको आवश्यकता महसुस गरिएको छ। यसै सन्दर्भमा बीउ बिजन उत्पादन तथा बिक्रि-बितरणका लागी फार्म/केन्द्र, कृषि सामग्री कम्पनि लि. तथा निजि क्षेत्रको सहभागिता हुँदै आएकोमा उत्पादित बीउ बिजनको गुणस्तर नियन्त्रण गर्ने नियमनकारी संस्थाको रुपमा यो बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्काको स्थापना भएको हो र यसले स्थापना कालदेखि नै उत्पादित बीउको गुणस्तर नियन्त्रण गर्ने क्रममा आफ्नो नियमनकारी तथा समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्दै आएको छ। सो क्रममा आ.व. २०७९/८० मा यस प्रयोगशालाले गुणस्तरयुक्त बीउ बिजन उत्पादन तथा गुणस्तर नियन्त्रण सम्वन्धमा संचालन गरेका कार्यक्रम र त्यसको उपलब्धिलाई यस पुस्तिकामा समावेश गरी कृषक, बीउ व्यवसायी, सहकारी संस्था र सरोकारवाला अन्य निकायहरुलाई जानकारी गराउने उद्देश्यले यो वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन पुस्तिका २०८१/८२ प्रकाशन गर्न लागिएको हो।

यो पुस्तिका तयार गर्न सहयोग पुर्याउनु हुने यस बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्काका सम्पूर्ण कर्मचारी वर्गमा आभार तथा धन्यवाद दिन चाहान्छु। अन्त्यमा यस पुस्तिकामा त्रुटी वा कमी कमजोरीहरुलाई सच्याउन र आगामी वर्षमा अझ उपयोगी बनाउनका लागी यहाँहरुको सल्लाह र सुझावको अपेक्षा गर्दछु।

गोविन्द प्रसाद आचार्य
नि. कार्यालय प्रमुख
बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्का, सुनसरी

विषयसूची

१. ऐतिहासिक पृष्ठभूमि र परिचय	१
२. उद्देश्य, मुख्य- मुख्य कार्यहरु	२-३
३. प्रयोगशालाबाट समन्वय हुने संस्थाहरु	४
४. बीउ बिजन प्रयोगशालाहरु	५
५. संगठन तालिका	६
६. जनशक्ति विवरण	७
७. कर्मचारीहरुको अध्यावधिक विवरण	८
८. बीउ बिजन परिक्षण सेवा शुल्क दर	९
९. आ.व. २०८१/८२ को वार्षिक लक्ष्य र प्रगति	१०
१०. आ.व. २०८१/८२ को खर्चको फाँटवारी	१२
११.बीउ प्रमाणिकरण, बीउ प्रमाणिकरण विवरण	१७-१८
१२. बीउ भण्डार निरिक्षण कार्यक्रम	१९
१३. बीउ परिक्षण विवरण	२१-२२
१४. बीउ उत्पादन गर्ने संघ/संस्थाहरुको विवरण	२३-२७
१५. खेतमा बीउ बाली र बीउ बिजनको न्यूनतम स्तर	२८-३३
१६. यथार्थ संकेतपत्र (Truthful label) को लागी बीउको स्तर	३४
१७. वालीको विभिन्न अवस्थामा गरिने वाली निरिक्षणको न्यूनतम संख्या/पटक	३६
१८. बीउ प्रमाणिकरणको लागी विभिन्न फारामहरु	३७-४२
१९. बीउ बालीमा निषेध गरिएका झारपातको विवरण	४३
२०. क्षेत्रफल अनुसार आँकडाको संख्या र बोटवालाको संख्या	४४
२१. लटको संकेत राख्ने विधि	४५-४८
२२. नमूना विवरण फाराम र नमूना पठाउने पत्रको ढाँचा	४९-५०
२३. बीउको नमुना लिने विधि र तरिका र नमुनाका किसिम	५१
२४. बीउको लटको परिमाण र परिक्षणार्थ पठाईने नमूनाको विवरण	५४
२५. गुणस्तरीय बीउ बिजनमा हुनुपर्ने गुणहरु	५७
२६. बीउ प्रमाणिकरण पद्धति	५९
२७. सुरक्षित बीउ भण्डारणका लागी अधिकतम चिस्यान प्रतिशत	६०
२८. बीउ बिजन ऐन र नियमावली, २०८१	६१

१.ऐतिहासिक पृष्ठभूमि र परिचय:

१.१ ऐतिहासिक पृष्ठभूमि:

किसानको उन्नति देशको प्रगति। नेपालको मेरुदण्डको रुपमा रहेको कृषि क्षेत्रको भूमिका समग्र नेपालको अर्थतन्त्रमा अग्रणि रहेको छ।देशको सक्रिय जनशक्तिको करिब दुई तिहाईजनतालाई रोजगारी मात्र नभई कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा यस क्षेत्रले ३४ प्रतिशत अंश योगदान गरेको छ।यस सन्दर्भमा कृषि क्षेत्रको समग्र उत्पादन वृद्धिको लागि विभिन्न उत्पादन सामाग्री आवश्यक रहेपनि गुणस्तरीय बीउको भूमिका अति नै महत्वपूर्ण रहदै आएको छ।गुणस्तरीय बीउ उत्पादन तथा उपलब्धताका लागि गुण नियन्त्रण कार्य अति नै महत्वपूर्ण पक्ष हो।नेपालमा कृषकहरुलाई गुणस्तरीय बीउ उपलब्धतामा सुनिश्चितता गराउन आ.व.२०१८/१९ मा कृषि विभागको बाली विज्ञान शाखा अन्तर्गत बीउ परिक्षण प्रयोगशालाले गुणस्तर निश्चित गर्न सहयोग पुर्‍यायो।आ.व. २०२२/२३ मा कृषि वनस्पति शाखाको स्थापना भएपछि यो प्रयोगशाला पनि यसै शाखमा सारियो।समयको दौरान सँगै बीउ परिक्षण कार्य बाहेक बीउ बाली खेत निरिक्षण, बीउ परिक्षण, बीउ प्रमाणीकरण र बीउ सँग सम्वन्धित अन्य कार्यहरुको आवश्यकता महसुस हुँदै गयो र यस्ता कार्यहरु पनि प्रारम्भ भए। यी कार्यहरु दिगो रुपमा सुचारु तरिकाले सन्चालन गर्न बीउ परिक्षण प्रयोगशाला, बीउ प्रविधि तथा विकास कार्यक्रम महाशाखाको रुपमा परिणत भयो।

आ.व.२०४९/५० मा कृषि मन्त्रालयमा भएको संगठनातरमक सुधार अनुसार कृषि विभाग, हरिहरभवन ललितपुर अन्तर्गत बीउ बिजन विकास तथा गुणस्तर नियन्त्रण महाशाखाको स्थापना भयो। उक्त महाशाखा अनतर्गत प्रत्येक विकास क्षेत्रमा क्षेत्रीय बीउ बिजन प्रयोगशाला स्थापना भयो। आ.व.२०५८/५९ देखि उक्त महाशाखालाई कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय अन्तर्गत हरिहरभवन, ललितपुरमा बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्रको स्थापना पश्चात प्रयोगशालाको प्रशासनिक कार्य कृषि विभाग अन्तर्गतको बाली विकास निर्देशनालयले गर्दछ भने प्राविधिक सहयोग उक्त केन्द्र बाट हुँदै आएको छ।यसरी स्थापित क्षेत्रीय बीउ बिजनहरुमध्ये क्षेत्रीय बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्का पूर्वान्चल क्षेत्रमा गुणस्तरीय बीउ उपलब्धतालाई सुनिश्चित गर्ने प्रमुख अभिभाराका साथ तरहरामा अवस्थित रहयो। आ.व.२०५९/५० देखि यो प्रयोगशाला सुनसरी जिल्ला स्थित झुम्कामा रही आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्रका जिम्मेवारी सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्दै आईरहेकोमा अब उप्रान्त कोशी प्रदेश अन्तर्गतका १४ जिल्लाको कार्य क्षेत्र भित्रका जिम्मेवारी सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्ने जिम्मेवारी रहेको छ।

१.२ परिचय:

कृषि उत्पादन अभिबृद्धिका लागी उन्नत जातको गुणस्तरीय बीउको प्रयोग अनिवार्य हुन्छ।उन्नत जातको नयाँ बीउहरु उत्पादनका सिलसिलामा विभिन्न कारणबाट सम्मिश्रण भई बीउको गुणस्तर ह्रास हुँदै जाने हुँदा समयमै निराकरण गर्न सकिएन भने स्थानीय जात सरह भई कम उत्पादन दिने हुन्छ। तसर्थ

उन्नत जातको गुणस्तरयुक्त बीउलाई ह्रास हुनबाट जोगाउन व्यवस्थित प्रणालीबाट बीउ उत्पादन कार्यक्रम सन्चालन गरी बीउको गुणस्तर नियन्त्रण गर्न आवश्यक हुन्छ। आम कृषकहरुलाई निरन्तर रुपमा नियमित समयमा उपयुक्त जातको उच्चकोटीको बीउ बिजन आवश्यक परिमाणमा उपलब्ध गराउन सरकारी, गैरसरकारी र निजि क्षेत्रका व्यवसायीहरु समेत कार्यरत छन। यसरी समान उद्देश्य लिएर कार्यरत विभिन्न निकायसँग समन्वय गरी बीउ बिजनको गुणस्तर नियमनका लागी यस प्रयोगशालाले विभिन्न प्रयोगशाला बाट प्राप्त हुने रेफ्री तथा क्रसचेक नमुना परिक्षण, बीउ बिजन नमुना परिक्षण, बीउ बाली खेत निरिक्षण, बीउ प्रमाणीकरण, बीउ बजार अनुगमन नीरीक्षण तथा नमुना संकलन परिक्षण र गुणस्तरीय बीउ बिजन उत्पादन, प्रसोधन, भण्डारण सम्वन्धि कृषक तथा व्यवसायीहरुलाई तालीम, बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण सम्वन्धी स्थलगत घुम्ती तालिम तथा बीउ बिजन प्रविधि प्रसार सँग सम्वन्धी अन्य कार्यक्रमहरु आवधिक रुपमा निरन्तर गर्दै आएको छ।

उद्देश्यः

- गुणस्तरयुक्त बीउ बिजनमा आम कृषकहरुको सहज पहुँच स्थापित गरी कृषिको उत्पादन र उत्पादकत्वमा बृद्धि गर्दै राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा सकारात्मक योगदान पुर्याउदै गरिबी निवारणमा टेवा पुर्याउने।
- बीउ बाली खेत निरिक्षण, बीउ परिक्षण एवं बीउ प्रमाणीकरण प्रकृयाहरुको माध्यमबाट गुणस्तरयुक्त बीउको उत्पादन, प्रसोधन, लेवलिङ्ग तथा बजारीकरणलाई सुनिश्चितता प्रदान गर्दै बीउको मुल्य श्रृङ्खला (Seed Value Chain) विकास गरी मुल्य श्रृङ्खलामा प्रतक्ष्य र परोपक्ष रुपमा आवद्ध सवै सरोकारवालाहरु (Stokeholder) को आय-आर्जनमा बृद्धि गर्ने।
- बजारमा विक्री/वितरण हुने बीउ बिजनहरुको गुणस्तर नियमनका लागी बजारबाट बीउ नमुना सङ्कलन गरी प्रयोगशालामा परिक्षण गर्ने र परिक्षण नतिजाका आधारमा आवश्यक कार्य गर्न नेपाल सरकार/प्रदेश सरकारका संवद्ध निकायहरुलाई जानकारी गराउने।
- बीउ बिजनको गुणस्तर नियन्त्रण सम्वन्धि तालिम/गोष्ठी आयोजना गरी बीउ उत्पादनमा संलग्न कृषक/उद्यमीहरुको ज्ञान, सिप र दक्षता अभिवृद्धि गर्ने।
- गुणस्तरयुक्त बीउ बिजन भण्डारणमा टेवा पुर्याउन बीउ भण्डारण स्थलको अनुगमन र नीरिक्षण गरी बीउ भण्डारणलाई समय सापेक्ष वैज्ञानिक बनाउन प्राविधिक पृष्ठपोषण (Technical Feedback) प्रदान गर्ने।
- प्रयोगशालामा दर्ता हुन आएका बीउ नमुनाहरुको परिक्षण(Analysis) गरी संबद्धलाई बीउ बिश्लेषण प्रतिवेदन (Seed Analysis Report) उपलब्ध गराउने।
- बीउ विजन नीति २०५८, बीउ विजन ऐन २०४५, बीउ बिजन नियमावली २०६९, बीउ विजनको दिर्घकालिन सोंच (Seed Vision २०१३-२०२५), बीउ विजन प्रमाणीकरण निर्देशिका २०७४, बीउ बिजन उत्पादन कार्यविधि निर्देशिका २०५६, बीउ विजन परिक्षण निर्देशिका

२०७४, बीउ विजन परिक्षण प्रयोगशाला सन्चालन सम्वन्धि २०७४, बीउ बिजनको नमुना संकलन गर्ने कार्यविधि २०७३ र प्रदेश बिउ बिजन सम्वन्धि व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०८१ को प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयनका लागी सचेतना (Awarness)फैलाउने।

- बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रणका सन्दर्भमा नियमित रुपमा नीरिक्षण तथा अनुगमन गरी यस क्षेत्रमा देखिएका समस्याहरुको यथोचित समाधानका लागी समयमा नै माथिल्लो निकायलाई जानकारी गराउने।
- विभिन्न वालीका सिफारिस गरिएका जातहरुको संकलन गरी जातीय परिक्षण (Grow Out Test) गर्ने।

बीउ विजन प्रयोगशालाका मुख्य-मुख्य कार्यहरु:

यस बीउ विजन प्रयोगशालाले देहाय अनुसार कार्यहरु गर्दै आईरहेको छ।

- प्रचलित कानून बमोजिम तोकिएका सेवा शुल्क: लिई बीउ बिजनका नमुनाहरु परिक्षण, बीउ बाली निरिक्षण तथा बीउ बिजन प्रमाणीकरणका कार्यहरु
- केन्द्रिय बीउ बिजन परीक्षण प्रयोगशालाले पठाएको मध्यस्थ नमूना र विभिन्न प्रयोगशालाहरु सँग क्रसचेक नमुना परिक्षण
- बीउ भण्डारण, गोदामघर र बीउ प्रसोधन निरीक्षण
- बीउ बजार अनुगमन तथा गुणस्तर नियन्त्रण
- बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण सँग सम्वन्धित तालिम
- बीउ उत्पादन, संकलन, प्रशोधन र बजारीकरणमा संलग्न कृषक समूह, कृषि सहकारी संस्था र बीउ बिजन कम्पनीहरुलाई सरकारले बीउ बिजनको क्षेत्रमा समय समयमा लागू/परिमार्जन गरेका ऐन, नियमावली, निर्देशिका, कार्यविधिहरुको बारेमा जानकारी गराउन स्थलगत तथा प्राविधिक तालिम/गोष्ठी
- बीउ बिजन उत्पादन कार्यक्रमहरुको अनुगमन तथा निरिक्षण
- बीउ प्रमाणीकरण गरिने वा उन्मोचित बालीका जातहरुको जातिय परिक्षण संचालन
- गुणस्तरीय तथा उन्नत बीउ विजनहरुको उत्पादन र प्रयोगका लागी प्राविधिक सेवा तथा प्रचार-प्रसारका कार्यहरु।
- बीउ उत्पादनमा संलग्न कृषकहरुलाई उन्नत बीउ उत्पादनका लागी आवश्यक परामर्श दिने।
- बीउ बजार नमूना खरिद तथा प्रतिवेदन तयार गर्ने।
- गुणस्तर सम्वन्धि सचेतनामूलक कार्यक्रमको प्रचार-प्रसार गर्ने।
- बीउ बजारको गुणस्तरीयता कायम राख्न नियमित अनुगमन गर्ने।

यस प्रयोगशालाबाट समन्वय हुने संस्थाहरुः

- कृषि विकास निर्देशनालय, विराटनगर।
- कृषि ज्ञान केन्द्रहरु।
- फार्म तथा अनुसन्धान केन्द्रहरु।
- मूल बीउ उत्पादन अनुमति प्राप्त बीउ बिजन कम्पनी र कृषि सहकारीहरु।
- बीउ उत्पादक कृषक समुह तथा बीउ उत्पादक नीजि कृषकहरु।

बीउ बिजन प्रयोगशालाहरु

नेपालमा हाल संचालनमा रहेका विभिन्न सरकारी तथा नीजी स्तरका प्रयोगशालाहरु

क्र.सं.	प्रयोगशालाको नाम	स्थान	फोन नं	कैफियत
१.	केन्द्रिय कृषि प्रयोगशाला	हरिहरभवन, ललितपुर	०१५५२१३५ ९५५३४२५८	centralaglab@gmail.com
२.	बीउ बिजन प्रयोगशाला	झुम्का, सुनसरी	०२५५६२१२४, ९८५२०६३१३५	Ssedlabp1jhumka@gmail.com
३.	बीउ बिजन प्रयोगशाला	हेटौडा, मकवानपुर	०५७५२०६५१	seedlabhetauda@yahoo.com
४.	बीउ बिजन प्रयोगशाला	भैरहवा, रुपन्देही	०७१५२१७६९	ssedlabbhairahawa@gmail.com
५.	बीउ बिजन प्रयोगशाला	खजुरा, बाँके	०८१५२२२७२	Seed_rstik@wlink.com.np
६.	बीउ बिजन प्रयोगशाला	सुन्दरपुर, कन्चनपुर	०९९५२५०७८	rstlsnp@gmail.com
७.	बीउ बिजन प्रयोगशाला	जलेश्वर महोतरी	९८५४०२२४२५	Seedlabprovince2@gmail.com
८.	बीउ बिजन प्रयोगशाला	पोखरा, कास्की	०६१६४८१०१	seedlabgandaki@gmail.com
९.	बीउ बिजन प्रयोगशाला	विरेन्द्रनगर, सुर्खेत	०८३५२४८६७	seedlabsurkhet@gmail.com
१०	बीउ विज्ञान तथा प्रविधि महाशाखा	खामलटार, ललितपुर	०१५५२३०४०	seedtechnaec@gmail.com
११.	राईजोबियम तथा बीउ बिजन जनकपुर	जनकपुर	०४१२१६८६	seeddhanusa@dis.gov.nps
१२.	कृषि अनुसन्धान, केन्द्र	लुम्ले	०६१६२२१७४	rarslumle@gmail.com
१३.	समष्तिषोण तरकारी बीउ उत्पादन केन्द्र	रुकुम	०८८६८०१५०	rukumfarm@gmail.com
१४.	राष्ट्रिय कृषि अनुवंशिक स्रोत केन्द्र	खुमलटार, ललितपुर	०१५७२५७३१, ५७२७५५३२	Narc.genebank@gmail.com
१५.	कृषि तथा वन विश्वविद्यालय	रामपुर	०५६५९१६६५, ५९१७७७	admin@afu.edu.np
१६.	युनिक सिड कम्पनी	धनगढी	९८५८४०५६०	ssedunique@gmail.com
१७.	सियान सिड सर्भिस सेन्टर	थानकोट, काठमाण्डौ	०१४३१०२४५	seanseed@ntc.net.np
१८.	सिप्रेड प्रयोगशाला	ललितपुर	०१५५३६१०८५ ५२०२७२	info@ceapred.org.np

संगठन तालिका

प्रदेश सरकार
(कोशी प्रदेश)

↓

उद्योग, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय

↓

कृषि विकास निर्देशनालय

↓

बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्का, सुनसरी

↓

कार्यालय प्रमुख-वरिष्ठ वाली विकास अधिकृत
(अधिकतस्तर नवौं/दशौं)-१

प्राविधिक शाखा:

१.बाली विकास अधिकृत(अधिकृतस्तर सातौं/आठौं)-२

२.प्राविधिक सहायक/अधिकृत(सहायकस्तर पाचौं/अधिकृतस्तर छैठौं)-३

३.नायब प्राविधिक

प्रशासन शाखा:

१.नायब सुब्बा/अधिकृत (सहायकस्तर पाँचौं/अधिकृतस्तर छैठौं)-१

२. कार्यालय सहयोगी-२

आर्थिक प्रशासन शाखा:

१.लेखापाल/अधिकृत (सहायकस्तर पाँचौं/अधिकृतस्तर छैठौं)-१

जनशक्ति विवरण

बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्कामा मौजुदा दरवन्दी र पदपूर्तिको स्थिति देहाय अनुसार रहेको छ।

क्र.सं	पद	तह	स्विकृत दरवन्दी	पदपूर्ति	रिक्त दरवन्दी	कैफियत
१.	वरिष्ठ बाली विकास अधिकृत	अधिकृतस्तर नवौ/दशौ	१	०	१	
२.	बाली विकास अधिकृत	अधिकृतस्तर सातौ/आठौ	२	२	०	
३.	प्राविधिक सहायक/ अधिकृत	सहायकस्तर पाँचौ/अधिकृतस्तर छैठौ	३	०	३	
४.	नायब सुब्बा/अधिकृत	सहायकतस्तर पाँचौ/अधिकृतस्तर छैठौ	१	१	०	
५.	लेखापाल/अधिकृत	सहायकतस्तर पाँचौ/अधिकृतस्तर छैठौ	१	१	०	
६.	नायव प्राविधिक सहायक	सहायकस्तर चौथो/पाँचौ	१	१	०	
७.	कार्यालय सहयोगी	तह विहिन	२	२	०	करार-१
८.	हल्का सवारी चालक	तह विहिन	-	-	-	करार-१
	जम्मा		११	७	४	

बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्कामा कार्यरत कर्मचारीहरुको अध्यावधिक विवरण

क्र.सं.	कर्मचारीको नाम, थर	स्थायी ठेगाना	कर्मचारी संकेत नं	पद	श्रेणी/तह	सेवा	समुह	हालको पदमा नियुक्ति मिति	कैफियत
१.	श्री गोविन्द प्रसाद आचार्य	सुन्दरहरैचा, न.पा-९, मोरङ्ग	१७१६४०	बाली विकास अधिकृत	अधिकृतस्तर आठौं	नेपाल कृषि	बाली विकास	२०७१/०५/०७	
२.	श्री फूल कुमारी चौधरी	सुरुङ्गा-न.पा, ८ सप्तरी	१७७८९०	सहायक बागवानी विकास अधिकृत	अधिकृतस्तर सातौ	नेपाल कृषि	बाली विकास	२०७६/०३/२९	
३.	मदन कुमार राना	रम्भा-२, पाल्पा	-	बाली विकास अधिकृत	अधिकृतस्तर सातौ	नेपाल कृषि	बाली विकास	२०८२/०३/०१	कामकाजमा
३.	श्री केदार बहादुर कार्की	ईटहरी, उ.न.पा-८, सुनसरी	१६०१०१	प्रशासन अधिकृत	अधिकृतस्तर छैटौं	सामान्य प्रशासन	प्रशासन	२०७५/११/३०	
४.	श्री जानुका सुवेदी	ईटहरी, उ.न.पा-८, सुनसरी	१९७७७८	लेखा अधिकृत	अधिकृतस्तर छैटौं	सामान्य प्रशासन	लेखा	२०७५/११/३०	
५.	रमेश डाँगी	म्याङ्गलुङ्ग-न.पा-०१, तेह्रथुम	२२११९२	प्राविधिक सहायक	सहायकस्तर पाँचौ	नेपाल कृषि	बाली विकास	२०७५/१२/११	
६.	प्रिती राजवंशी	गौरीगं-६, झापा	करार	नायव प्राविधिक सहायक	सहायकस्तर चौथो	नेपाल कृषि	बाली विकास	२०८०/०८/२५	DESES अनुदान
७.	सरस्वती कुमारी चौधरी	रामधुनी, न.पा-४, सुनसरी	करार	नायव प्राविधिक सहायक	सहायकस्तर चौथो	नेपाल कृषि	बाली विकास	२०८०/०८/२५	DESES अनुदान
८.	खिलाराम भण्डारी	ईटहरी, उ.न.पा-१, सुनसरी	१५५२१४	कार्यालय सहयोगी	पाँचौस्तर	सामान्य प्रशासन	प्रशासन	२०७५/११/१३	
९.	रेनुका चौधरी	रामधुनी, न.पा-२, सुनसरी	-	कार्यालय सहयोगी	चतुर्थस्तर	सामान्य प्रशासन	प्रशासन	२०८१/०२/०१	करार
१०.	हेमन बोहोरा	रामधुनी, न.पा-३, सुनसरी	-	ह.स.चा	-	-	-	-	करार

प्रदेश सरकार

कृषि मन्त्रालय

कृषि विकास निर्देशनालय

बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्का, सुनसरी

बीउ बिजन परिक्षण तथा सेवा शुल्कदर

क्र.सं	विवरण	सेवा प्राप्त गर्न लाग्ने शुल्क/दस्तुर
१.	उमारशक्ति परिक्षण	रु.२२९
२.	शुद्धता परिक्षण	रु.१७४
३.	चिस्यान परिक्षण	रु.१५४
४.	सम्पूर्ण परिक्षण(उमारशक्ति, शुद्धता र चिस्यान)	रु.५५७
५.	टेट्राजोलियम परिक्षण	रु.२८९(हाल यो सेवा संचालनमा नरहेको)
६.	ओजस परिक्षण	रु.२३२(हाल यो सेवा संचालनमा नरहेको)
७.	बीउको स्वास्थ्य परिक्षण	रु.३५१(हाल यो सेवा संचालनमा नरहेको)
८.	बायोकेमिकल परिक्षण	हाल यो सेवा संचालनमा नरहेको
९.	ग्रो आउट परिक्षण	हाल यो सेवा संचालनमा नरहेको
१०.	खेत निरिक्षण	रु.३२० प्रति हेक्टर
११.	बीउ प्रमाणीकरण	रु.१०० प्रति मे.टन
१२.	नमुना संकलन	रु. २१४ प्रति नमुना

कार्यक्रम लक्ष्य र प्रगति

- आ.व.२०८१/८२ मा यस प्रयोगशालाबाट संचालन भएका मुख्य-मुख्य कार्यक्रमहरुको विवरण:

बार्षिक प्रगति विवरण आ.व.२०८१/८२

जम्मा बजेट निकासा तथा खर्च

पुँजिगत तर्फ

खर्च/ वित्तिय संकेत नं.	खर्च/ वित्तिय संकेतको नाम	बजेट निकासा (रु.हजारमा)	खर्च रकम (रु. हजारमा)	बाँकी बजेट (रु.हजारमा)
३११६१	निर्मित भवनको संरचनात्मक सुधार खर्च	४००	३९४.६	५.४०
३११२२	प्रयोगशाला व्यवस्थापन सम्वन्धि अन्य उपकरण तथा मेसिनरी खरिद	३००	२५४.२५	४५.७५
३११२२	कम्प्यूटर डेस्कटप खरिद	१००	७७.९९	२२.०१
३११२२	प्रिन्टर खरिद	३०	२८.००	२.००
३११२३	कार्यालयको लागि फर्निचर तथा फिक्चर्स	१००	९९.९८	०.०२
	जम्मा खर्च	९३०	८५४.८०	७५.२०

चालु तर्फ

खर्च/ वित्तिय संकेत नं.	खर्च/ वित्तिय संकेतको नाम	बजेट निकासा (रु.हजारमा)	खर्च रकम (रु. हजारमा)	बाँकी बजेट (रु.हजारमा)
२११११	अधिकृतस्तर नवौं	२०९	०	२०९.०
२११११	अधिकृतस्तर आठौं	८५४	८४४.१८	९.८
२११११	अधिकृतस्तर सातौं	५२५	२९८.३४	२२६.७
२११११	अधिकृतस्तर छैटौं	२१२९	१५२१.५	६०७.५
२११११	सहायकस्तर पाँचौ	६५८	६२५.९९	३२.०
२११११	का. स. पाँचौं स्तर	६५८	५५९.८५	९८.२
२२१११	बिद्युत महशुल	१९५	१३०	६५.०
२२१११	जारको पिउने पानी	४१	४०	१.०
२२११२	टेलिफोन महसुल	२५	२५	०.०
२२११२	ईमेल/ इन्टरनेट/वेवसाइट महसुल	६०	२१.४	३८.६
२२११२	हुलाक कुरियर खर्च	१२	८.४८	३.५
२११३२	स्थायी कर्मचारीको महंगी भत्ता	२६४	१३०	१३४.०
२२२१२	पेट्रोल- दुई पाङ्ग्रे	१२५	१२४.७७	०.२
२२२१२	डिजेल	२५०	२४९.५८	०.४
२२२१२	मोबिल	३०	२८.९७	१.०
२२२१२	जेनेरेटर डिजल	५०	४०.९७	९.०
२११३९	पाले पहरा भत्ता	१०	९.६	०.४

२११२१	निजामती कर्मचारीहरुको पोशाक खर्च	११०	८०	३०.०
२२२१३	हलुका सवारी साधन मर्मत खर्च	६००	५९९.९२	०.१
२२२१३	दुई पाङ्ग्रे सवारी साधन मर्मत खर्च	१००	९९.२८	०.७
२२२२१	कम्प्यूटर/ल्यापटप मर्मत खर्च	७५	७५	०.०
२२२२१	फोटोकपी/स्क्यानर मर्मत खर्च	५०	४९.६	०.४
२२२२१	जेनेरेटर मर्मत खर्च	५५	१९.४५	३५.६
२२२२१	जर्मिनेटर मेसिन मर्मत	१५०	७७.९२	७२.१
२२३११	कार्यालय सामग्री खर्च	२५०	२४९.०१	१.०
२२३१५	पत्रपत्रिका छपाई बिज्ञापन तथा सुचना प्रकाशन	५०	४९.७५	०.३
२२४१२	सफ्टवयेर संचालन खर्च	९६	९४.९२	१.१
२२४१३	कार्यालय परिसर सरसफाईका लागि सेवा खरीद	१६६	६८.९६	९७.०
२२४१३	हलुका सवारी चालक सेवा करार१	३६९	३६८.९६	०.०
२२४१३	कार्यालय सहयक्षगी सेवा करार	३३२	३३१.१३	०.९
२२४१३	दरबन्दिको करार सेवाका कर्मचारीको महङ्गी भत्ता	४८	४८	०.०
२१२१३	कर्मचारीको योगदानमा आधारित बीमा कोष खर्च	५४	२६	२८.०
२२५२२	वीउ नमूना परिक्षण	४८८	३५०.७८	१३७.२
२२५२२	रेफ्री नमूना परिक्षण	१२	०	१२.०
२२५२२	वीउ बजार नमूना खरिद तथा परिक्षण/प्रतिवेदन	१८०	१७९.९१	०.१
२२५२२	वीउ प्रमाणीकरण	३८९	२४०.९५	१४८.१
२२५२२	वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन तथा तथ्याङ्क पुस्तिका प्रकाशन	५०	४९.९९	०.०
२२५२२	एफ एम रेडियो मार्फत सूचना प्रवाह	७०	४१.२५	२८.८
२२६११	कार्यक्रम अनुगमन खर्च	१००	१००	०.०
२२६११	बीउ वाली निरिक्षण	३५०	३४५.३५	४.६
२२६११	बीउ भण्डार नरिरक्षण	१५०	१०७.७	४२.३
२२६११	‸ङ्ङघ कलघत्र□ कार्यक्रम संचालन	१००	९३.४४	६.६
२२६१२	कर्मचारी सरुवा भ्रमण खर्च तथा अन्य भ्रमण खर्च	१५०	१४९.८५	०.२
२२२१४	कार्यालयमा भएका सवारीसाधनको विमा तथा नवीकरण खर्च	१०५	५७.४८	४७.५
२२७११	कार्यालयमा दैनिक चियापान तथा अन्य आवश्यक विविध खर्च	१००	९८.०४	२.०
२२७११	कर्मचारी केन्द्रिकित विद्युतिय हाजिरी अनुसार प्रदान गर्ने खाजा खर्च	३२०	३१९.९	०.१
चालु खर्चका कार्यक्रमको जम्मा		**१११६४.०**	**९०३१.१७**	**२१३२.८**
कुल जम्मा		**१२०९४.००**	**९,८८५.९७**	**२२०८.०३**

बार्षिक प्रगति विवरण आ.व. २०८१/०८२

क्र.सं.	आयोजना/ क्रियाकलापहरुको विवरण	खर्च शीर्षक नं.	ईकाई	बार्षिक लक्ष्य			बार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
१	२	३	४	५	६	७	१६	१७
अ) पूँजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरु								
११.१.३.१६	निर्मित भवनको संरचनात्मक सुधार खर्च	३११६१	पटक	१	३.३१	४००	१	३.३१
११.३.२२.१	प्रयोगशाला व्यवस्थापन सम्वन्धि अन्य उपकरण तथा मेसिनरी खरिद	३११२२	संख्या	२	२.४८	३००	२	२.४८
११.३.७.४	कम्प्यूटर डेस्कटप खरिद	३११२२	संख्या	१	०.८३	१००	१	०.८३
११.३.७.५	प्रिन्टर खरिद	३११२२	संख्या	१	०.२५	३०	१	०.२५
११.६.१३.१	कार्यालयको लागि फर्निचर तथा फिक्चर्स	३११२३	पटक	१	०.८३	१००	१	०.८३
क) पूँजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्माः					**७.६९**	**९३०**		७.६९
आ) चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरु								
१.१.१.४	अधिकृतस्तर नवौं	२११११	जना	१	१.७३	२०९	०	०.००
१.१.१.५	अधिकृतस्तर आठौं	२११११	जना	१	७.०६	८५४	१	७.०६
१.१.१.६	अधिकृतस्तर सातौं	२११११	जना	१	४.३४	५२५	१	४.३४
१.१.१.७	अधिकृतस्तर छैटौं	२११११	जना	३	१७.६०	२१२९	३	१७.६
१.१.१.८	सहायकस्तर पाँचौ	२११११	जना	१	५.४४	६५८	१	५.४४
१.१.१.३०	का. स. पाँचौं स्तर	२११११	जना	१	५.४४	६५८	१	५.४४
२.१.२.१	बिद्युत महशुल	२२१११	पटक	७२००	१.६१	१९५	७२००	१.६१
२.१.३.१	जारको पिउने पानी	२२१११	जार	८००	०.३४	४१	८००	०.३४
२.१.६.१	टेलिफोन महसुल	२२११२	पटक	१	०.२१	२५	१	०.२१
२.१.७.१	ईमेल/ इन्टरनेट/वेवसाइट महसुल	२२११२	पटक	१	०.५०	६०	१	०.५
२.१.९.१	हुलाक कुरियर खर्च	२२११२	जना	१	०.१०	१२	१	०.१
१.२.२.१	स्थायी कर्मचारीको महंगी भत्ता	२११३२	जना	११	२.१८	२६४	११	१.१९
२.२.२.२	पेट्रोल- दुई पाङ्ग्रे	२२२१२	लीटर	६२४	१.०३	१२५	६२४	१.०३

२.२.२.३	डिजेल	२२२१२	लीटर	१३८६	२.०७	२५०	१३८६	२.०७
२.२.२.४	मोबिल	२२२१२	लीटर	४२	०.२५	३०	४२	०.२५
२.२.२.७	जेनेरेटर डिजल	२२२१२	लीटर	२७६	०.४१	५०	२७६	०.४१
१.२.१०.१	पाले पहरा भत्ता	२११३९	जना	१	०.०८	१०	१	०.०८
१.३.१.१	निजामती कर्मचारीहरुको पोशाक खर्च	२११२१	जना	११	०.९१	११०	६	०.५
२.३.१.२	हलुका सवारी साधन मर्मत खर्च	२२२१३	वटा	१	४.९६	६००	४	४.९६
२.३.१.३	दुई पाङ्ग्रे सवारी साधन मर्मत खर्च	२२२१३	वटा	४	०.८३	१००	४	०.८३
२.३.२.१	कम्प्यूटर/ल्यापटप मर्मत खर्च	२२२२१	वटा	४	०.६२	७५	४	०.६२
२.३.२.२	फोटोकपी/स्क्यानर मर्मत खर्च	२२२२१	वटा	४	०.४१	५०	४	०.४१
२.३.२.३	जेनेरेटर मर्मत खर्च	२२२२१	वटा	१	०.४५	५५	१	०.४५
२.३.२.४	जर्मिनेटर मेसिन मर्मत	२२२२१	वटा	२	१.२४	१५०	२	१.२४
२.४.१.१	कार्यालय सामग्री खर्च	२२३११	पटक	४	२.०७	२५०	४	२.०७
२.४.१३.१	पत्रपत्रिका छपाई बिज्ञापन तथा सुचना प्रकाशन	२२३१५	पटक	४	०.४१	५०	४	०.४१
२.५.४.१	सफ्टवयेर संचालन खर्च	२२४१२	पटक/संख्या	१	०.७९	९६	१	०.७९
२.५.७.१	कार्यालय परिसर सरसफाईका लागि सेवा खरीद	२२४१३	महिना	१	१.३७	१६६	१	१.३७
२.५.७.२	हलुका सवारी चालक सेवा करार१	२२४१३	महिना	१	३.०५	३६९	१	३.०५
२.५.७.३	कार्यालय सहयक्षगी सेवा करार	२२४१३	महिना	१	२.७५	३३२	१	२.७५
२.५.७.१४	दरबन्दिको करार सेवाका कर्मचारीको महङ्गी भत्ता	२२४१३	जना	२	०.४०	४८	२	०.४
१.६.४.१	कर्मचारीको योगदानमा आधारित बीमा कोष खर्च	२१२१३	जना	११	०.४५	५४	११	०.४५
२.७.६.१	वीउ नमूना परिक्षण	२२५२२	संख्या	७५०	४.०४	४८८	६७०	३.६१
२.७.६.२	रेफ्री नमूना परिक्षण	२२५२२	पटक	४	०.१०	१२	४	०.१०
२.७.६.३	वीउ बजार नमूना खरिद तथा परिक्षण/प्रतिवेदन	२२५२२	संख्या	१२०	१.४९	१८०	१२०	१.४९
२.७.६.५	वीउ प्रमाणीकरण	२२५२२	मे .टन	३५०	३.२२	३८९	३५०	३.२२
२.७.२५.८	वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन तथा तथ्याङ्क पुस्तिका प्रकाशन	२२५२२	पटक	१	०.४१	५०	१	०.४१
२.७.२५.१४	एफ एम रेडियो मार्फत सूचना प्रवाह	२२५२२	पटक	१	०.५८	७०	१	०.५८
२.८.१.२	कार्यक्रम अनुगमन खर्च	२२६११	पटक	१	०.८३	१००	१	०.८३

२.८.१.४	बीउ वाली निरिक्षण	२२६११	हेक्टर	१	२.८९	३५०	१	२.८९
२.८.१.५	बीउ भण्डार नरिरक्षण	२२६११	पटक	८	१.२४	१५०	८	१.२४
२.८.१.२९	seed audit कार्यक्रम संचालन	२२६११	पटक	४	०.८३	१००	४	०.८३
२.८.२.२	कर्मचारी सरुवा भ्रमण खर्च तथा अन्य भ्रमण खर्च	२२६१२	पटक	४	१.२४	१५०	४	१.२४
२.९.२.१	कार्यालयमा भएका सवारीसाधनको विमा तथा नवीकरण खर्च	२२२१४	पटक	७	०.८७	१०५	७	०.८७
२.९.६.१	कार्यालयमा दैनिक चियापान तथा अन्य आवश्यक विविध खर्च	२२७११	पटक	४	०.८३	१००	४	०.८३
२.९.९.१५	कर्मचारी केन्द्रिकित विद्युतिय हाजिरी अनुसार प्रदान गर्ने खाजा खर्च	२२७११	पटक	१	२.६५	३२०	१	२.६५
	चालु खर्चका कार्यक्रमको जम्मा				९२.३१	**११६४**		**८८.७६**
	कुल जम्मा				१००.००	**१२०९४**		**९६.४५**

बार्षिक प्रगति विवरण आ.व. २०८१/०८२

क्र.सं.	आयोजना/ क्रियाकलापहरुको विवरण	खर्च शीर्षक नं.	ईकाई	वार्षिक लक्ष्य			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
१	२	३	४	५	६	७	१४	१५
अ) चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरु								
२.७.२२.७९	DESES कार्यान्वयनका लागी प्रादेशिक बीउ बिजन प्रयोगशालालाई सहजिकरण सहयोग	२२५२२	पटक	१	१७.६५	३००	१	१७.६५
२.७.२२.६६	बीउ विजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्रको समन्वयमा उन्नत बीउ उत्पादकहरुलाई DESES तथा गुणस्तर नियमन सम्वन्धि तालिम	२२५२२	पटक	१	२९.४१	५००	०	०.००
२.७.२२.७८	DESES कार्यान्वयनका (उन्नत वीउको खेत निरिक्षण, बीउ विश्लेषण तथा लट प्रमाणिकरण) लागी प्राविधिक करार सहयोग	२२५२२	पटक	१	५२.९४	९००	१	५२.९४
कुल जम्मा खर्च				३.००	१००.००	१७००	२.००	७०.५९

२.१.१ प्रगति शारांश:

बजेट शीर्षक नं. ३१२०१०१५ बजेट रु. हजारम (प्रदेश तर्फ)

क.सं.	वार्षिक विनियोजित बजेट			वार्षिक खर्च			वित्तीय प्रगति %
	चालु	पुँजिगत	जम्मा	चालु	पुँजिगत	जम्मा	
	११११६४	९३०	१२०९४	९०३१.१४	८५४.८१	९८८५.९५	८१.७४

वार्षिक भारित प्रगति

बजेट शीर्षक नं ३१२०१०१५बजेट रु. हजारमा

क.सं.	बजेट शिर्षक नं.	बार्षिक बजेट	भार लक्ष्य	भारित प्रगति प्रतिशत
			कुल बजेटको आधारमा	कुल बजेटको आधारमा
१.	चालु	११११६४	९२.३१	८८.७६
२.	पुँजिगत	९३०	७.६९	७.६९
	जम्मा	१२०९४	१००	९६.४५

बजेट शीर्षक नं. ३१२९११२५ बजेट रु. हजारमा (संघ शशर्त तर्फ)

क.सं.	वार्षिक विनियोजित बजेट			वार्षिक खर्च			वित्तीय प्रगति %
	चालु	पुँजिगत	जम्मा	चालु	पुँजिगत	जम्मा	
	१७००	०	१७००	१०३७.६३	०	१०३७.६३	६१.०४

वार्षिक भारित प्रगति

बजेट शीर्षक नं. ३१२९११२५ बजेट रु. हजारमा

क्र.सं.	बजेट शिर्षक नं.	बार्षिक बजेट	भार लक्ष्य	भारित प्रगति प्रतिशत
			कुल बजेटको आधारमा	कुल बजेटको आधारमा
१.	चालु	१७००	१००	७०.५९
२.	पुँजिगत	०	०	०
	जम्मा	१७००	१००	७०.५९

बेरुजु विवरण

आ.व २०८१/८२ सम्म कायम भएको बेरुजु विवरण:

क्र.सं.	कार्यालय	आ.व. को सुरु सम्म कायम भएको बेरुजु	बार्षिक फछ्यौंट रकम	बाँकी बेरुजु रकम
१.	बीउ बिजन प्रयोगशाला झुम्का, सुनसरी	रु. ४,७३,४११	रु. ४,७३,४११	रु. ४,७३,४११

राजश्व विवरण:

आ.व.२०८१/८२ मा जम्मा भएको राजश्वको विवरण

रु. हजारमा

क्र.सं.	कार्यालयको नाम	प्रथम त्रैमासिक	दोस्रो त्रैमासिक	तेस्रो त्रैमासिक	चौथो त्रैमासिक	बार्षिक जम्मा
१.	बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्का	१३५.८३	१४३.७१	७३१.८४	८६९.७७	१८८१.१५

बीउ प्रमाणीकरण

सूचिकृत र पंजिकृत बालीका जात तथा विरुवाहरुको बीउ उत्पादनका विभिन्न चरणहरु जस्तैः उत्पादन, प्रसोधन, बोरा बन्दी तथा बजारमा वंशानुगत शुद्धता तथा जातिय पहिचान कायम राख्न अपनाईने वृहत गुणस्तर नियन्त्रण पद्धतिलाई बीउ प्रमाणिकरण भनिन्छ। यस वृहत गुणस्तर नियन्त्रण पद्धतिका लागी पूर्णरुपमा विकसित उच्च तहको साधन स्रोत जस्तै: उपकरण, संरचना, सुविधा र तालिम प्राप्त जनशक्ति हुन आवश्यक पर्दछ। नेपालमा बीउ बिजन ऐन २०४५ ले व्यवस्था गरे बमोजिम बीउ प्रमाणीकरणका कार्यहरु बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्र वा अधिकार प्राप्त बीउ बिजन प्रयोगशालाहरुले गर्दै आएका छन। आ.व.२०८१/८२ मा यस प्रयोगशालाले ३९५.०५ मे.टन बीउ प्रमाणिकरण गरेको छ।

बीउ प्रमाणीकरण विवरण

आ.व. २०८१/८२ मा यस बीउ बिजन प्रयोगशालाबाट विभिन्न संस्थाहरुमा गरिएको धान बालीको बीउ प्रमाणिकरण विवरण:

क्र.सं.	संघ/संस्थाको नाम र ठेगाना	बाली	बीउ प्रमाणिकरण गरेको परिमाण(मे. टन)		
			मूल	प्रमाणित	जाम्मा
१.	कृषि विकास फार्म, चन्द्रडाँगी, झापा	धान	२३.४	१३.४८	३६.८८
२.	कृषि अनुसन्धान निर्देशनालय, तरहरा, सुनसरी	धान	९०	०	९०
३.	जुटबाली अनुसन्धान कार्यक्रम, ईटहरी, सुनसरी	धान	२५.५५	०	२५.५५
४.	कृषि अनुसन्धान केन्द्र, पाख्रीवास, धनकुटा	धान	१.६८	०	१.६८
५.	कुशवाहा खाद्य विज भण्डार, देवानगन्ज, सुनसरी	धान	५.३	८.९	१४.२
६.	कृषि सामाग्री कम्पनि.लि. ईटहरी, सुनसरी	धान	७.३९	४०.६३	४८.०२
७.	महारानीझोडा साना किसान कृ.स.सं. लि गौरादह, झापा	धान	१६.१	९.६३	२५.७३
८.	नमुना एकिकृत सहकारी खेती गौरादह, झापा	धान	१.४७	०	१.४७
९.	भूमि सिड कम्पनि लि. मोरङ्ग	धान	२.८२	१.१८	४
	जम्मा		**१७३.७१**	**७३.८२**	**२४७.५३**

आ.व. २०८१/८२ मा यस बीउ बिजन प्रयोगशालाबाट विभिन्न संस्थाहरुमा गरिएको गहुँ बालीको बीउ प्रमाणिकरण विवरण:

क.सं.	**संघ/संस्थाको नाम र ठेगाना**	**बाली**	**बीउ प्रमाणीकरण गरेको परिमाण(मे. टन)**		
			मूल	**प्रमाणित**	**जाम्मा**
१.	कृषि विकास फार्म, चन्द्रडाँगी, झापा	गहुँ	०	८.८४	८.८४
२.	कृषि अनुसन्धान निर्देशनालय, तरहरा, सुनसरी	गहुँ	३२.३२	०	३२.३२
३.	जुटबाली अनुसन्धान कार्यक्रम, ईटहरी, सुनसरी	गहुँ	२३.८८	०	२३.८८
४.	कुशवाहा खाद्य विज भण्डार, देवानगन्ज, सुनसरी	गहुँ	२.९२	१५.६४	१८.५६
५.	कृषि अनुसन्धान केन्द्र, पाखीवास, धनकुटा	गहुँ	२.०		२.०
६.	महारानीझोडा साना किसान कृ.स.सं. लि गौरादह, झापा	गहुँ	२.८	२६.६	२९.४
७.	कृषि सामाग्री कम्पनि.लि. ईटहरी, सुनसरी	गहुँ	३.१२	११.७६	१४.८८
	जम्मा		**६७.०४**	**६२.८४**	**१२९.८८**

आ.व. २०८१/८२ मा यस बीउ बिजन प्रयोगशालाबाट विभिन्न संस्थाहरुमा गरिएको तोरी बालीको बीउ प्रमाणिकरण विवरण:

क.सं.	**संघ/संस्थाको नाम र ठेगाना**	**बाली**	**बीउ प्रमाणीकरण गरेको परिमाण(मे. टन)**		
			मूल	**प्रमाणित**	**जाम्मा**
१.	कृषि विकास फार्म, चन्द्रडाँगी, झापा	तोरी	०.८	०	०.८
२.	कृषि अनुसन्धान निर्देशनालय, तरहरा, सुनसरी	तोरी	८.०	०	८.०
	जम्मा		**८.८**	**०**	**८.८**

आ.व. २०८१/८२ मा यस बीउ बिजन प्रयोगशालाबाट विभिन्न संस्थाहरुमा गरिएको मकै बालीको बीउ प्रमाणिकरण विवरण:

क्र.सं.	संघ/संस्थाको नाम र ठेगाना	बाली	बीउ प्रमाणीकरण गरेको परिमाण(मे. टन)		
			मूल	प्रमाणित	जाम्मा
१.	कृषि अनुसन्धान निर्देशनालय, तरहरा, सुनसरी	मकै	२.२८	०	२.२८
२.	कृषि अनुसन्धान केन्द्र, पाख्रीवास, धनकुटा	मकै	३.८	०	३.८
३.	जुटबाली अनुसन्धान कार्यक्रम, ईटहरी, सुनसरी	मकै	२.७६	०	२.७६
	जम्मा		**८.८४**	**०**	**८.८४**

बीउ भण्डार निरिक्षण कार्यक्रम

आ.व. २०८१/८२ मा यस प्रयोगशालाबाट ८ पटक बीउ भण्डार निरिक्षण गरिएको थियो। जसमा, कृषि विकास फार्म चन्द्रडाँगी, झापा, कृषि अनुसन्धान केन्द्र, पाख्रीबास धनकुटा, कंचन जैविक विवधता संरक्षण समिति शिवसाक्षी झापा, नमुना एकिकृत सहकारी खेती बीउ उत्पादन समुह गौरादह, झापा, तमोर बीउ उत्पादन प्रा.लि, विर्तामोड, झापा, कंचन बीउ उत्पादन उद्योग, मेचीनगर-१०, झापा र कुशवाह खाद्य विज भण्डार, देवानगंज, सुनसरीको गोदामहरुमा निरिक्षण गरी आवश्यक सुझाव दिइएको थियो। गोदाम निरिक्षणको क्रममा दिइएको सुझावहरु यस प्रकार रहेका थिए।

कंचन जैविक विवधता संरक्षण समिति शिवसाक्षी, झापा

- गोदाम भित्र वातावरण मापन गर्न थर्मोमिटर तथा हाईग्रोमिटरको व्यवस्था गर्नुपर्ने।
- बीउको लटमा गुणस्तर सम्वन्धि लेवल लगाउनु पर्ने।

कृषि विकास फार्म चन्द्रडाँगी

- गोदाम भित्र वातावरण मापन गर्न थर्मोमिटर तथा हाईग्रोमिटरको व्यवस्था गर्नुपर्ने।
- प्रमाणीकरणको लागी प्रक्रिया पूरा गरी प्याकिङ्ग व्यवस्था गर्नुपर्ने।

तमोर बीउ उत्पादन प्रा.ली

- गोदाम भित्र वातावरण मापन गर्न थर्मोमिटर तथा हाईग्रोमिटरको व्यवस्था गर्नुपर्ने।
- बीउको लटमा गुणस्तर सम्वन्धि लेवल लगाउनु पर्ने।
- गुणस्तर खुलेको लेवल राख्नुपर्ने।

समस्या, सुझाव तथा उठाईएका प्रमुख विषय:

- बीउ उत्पादन सम्वन्धि ज्ञानको प्राविधिक ज्ञानको कमी।

- सम्वन्धित सरोकारवालाहरु विच समन्वय तथा सहकार्य नभएकोले सहकार्यमा जोड दिने।

समस्या, निष्कर्ष तथा सुझावहरु:

- मेशिनरी औजारहरुको संचालन तथा मर्मत सम्वन्धि तालिम स्थानिय मर्मतकर्ता तथा प्राविधिकहरुलाई उपलब्ध गराउनुपर्ने।
- विभन्न वालीहरुको जातिय पहिचान सम्वन्धि तालिम सम्वन्धित प्राविधिकहरुलाई उपलब्ध गराउनुपर्ने।
- प्राविधिकहरुको ज्ञान सिपमा अभिबृद्धिका लागि बैदेशिक तालिम, भ्रमणको व्यवस्था गर्नुपर्ने।
- श्रोत बीउ सदुपयोगका लागी कृषि ज्ञान केन्द्रहरुको वार्षिक कार्यक्रममा बीउको गुणस्तर सम्वन्धि कार्यक्रमहरु अनिवार्य रुपमा समावेश हुनुपर्ने।
- बीउ बिजनको गुणस्तर नियन्त्रका लागी बीउ बिजन अनुगमन कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउनु पर्ने।

बीउ परिक्षण

बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्काको नियमित कार्यहरु मध्ये बीउ परिक्षण पनि एक प्रमुख कार्य हो। बीउ परिक्षण खासगरी उमारशक्ति परिक्षण, भौतिक शुद्धता, चिस्यान परिक्षण तथा सम्पुर्ण विश्लेक्षण यस प्रयोगशालाका मुख्य परिक्षण हुन। आ.व. २०८१/८२ मा यस प्रयोगशालाले जम्मा ६७० वटा नमुनाहरु परिक्षण गरेको थियो।

आ.व. २०८१/८२ मा यस बीउ बिजन प्रयोगशालामा प्राप्त बाली अनुसारको बीउको नमुना परिक्षण:

क्र.सं.	बाली	नमुना संख्या	नमुना पठाउने संस्था							
			स्तर		सरकारी		संस्थान		निजी क्षेत्र	
			माथि	तल	माथि	तल	माथि	तल	माथि	तल
१.	धान	४२४	३४६	७८	८५	२२	५१	३	२१०	५३
२.	गहुँ	१४४	१३४	१०	३०	०	४७	१०	५७	०
३.	मकै	३२	२२	१०	९	७	०	३	३	१०
४.	तोरी	१५	११	४	४	०	१	०	७	३
५.	मसुरो	३	३	०	३	०	०	०	०	०
६.	रायो	४	३	१	०	१	१	०	२	०
७.	चम्सुर	१	१	०	१	०	०	०	०	०
८.	करेला	२	२	०	०	०	०	०	२	०
९.	भिण्डी	१	१	०	०	०	०	०	१	०
१०.	भाण्टा	२	२	०	०	०	०	०	२	०
११.	केराउ	२	२	०	२	०	०	०	०	०
१२.	जुट	८	२	६	२	६	०	०	०	०
१३.	ढैचा	१	१	०	१	०	०	०	०	०
१४.	टमाटर	४	४	०	०	०	०	०	४	०
१५.	जै घाँस	१६	१०	६	१	०	०	०	९	६
१६.	ब्रोकाउली	२	२	०	२	०	०	०	०	०
१७.	मुला	२	२	०	२	०	०	०	०	०
१८.	सीमी	४	३	१	२	०	०	०	१	१
१९.	राजमा	३	३	०	०	०	०	०	३	०
	जम्मा	**६७०**	**५५४**	**११६**	**१४४**	**३६**	**१००**	**१६**	**३०१**	**७३**

क्र.सं.	विवरण	नमुना संख्या	मापदण्ड भित्र	मापदण्ड बाहिर
१	सरकारी	१८०	१४४(८०.०%)	३६(२० %)
२.	संस्थान	११६	१००(८६.२१ %)	१६(१३.७९%)
३.	नीजि क्षेत्र	३७४	३०१(८०.४८%)	७३(१९.५२%)
	जम्मा	६७०	**५५४(८२.६९%)**	**११६(१७.३१%)**

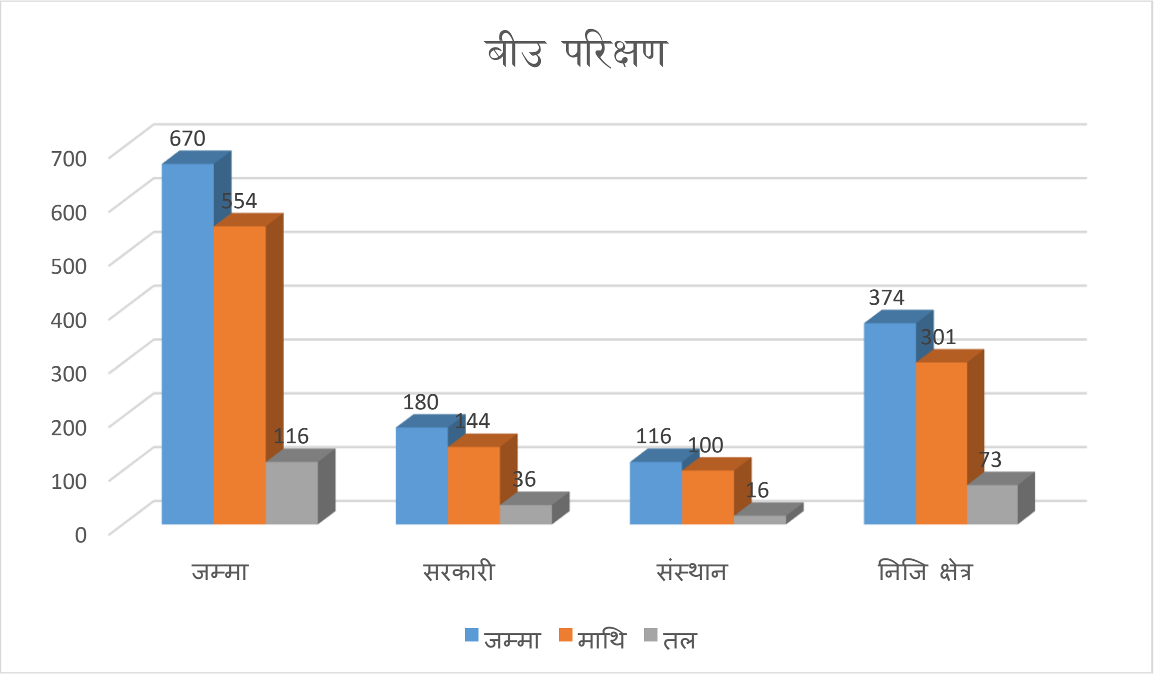

आ.व २०८१/८२ का उल्लेखनिय कार्यहरु:

- विभिन्न बालीका विभिन्न जातहरुका ३९५.०५ मे.टन मूल तथा प्रमाणित बीउको प्रमाणिकरण गरी गुणस्तरिय बीउ बिजनमा आम कृषकहरुको पहुँच सुनिश्चित गर्न बीउ प्रतिस्थापन दर अभिबृद्धि कार्यमा योगदान गरेको।
- ६७० वटा विभिन्न जातका बालीहरुको बीउ नमुना परिक्षण गरी बीउको न्युनतम स्तर कायम गरेकोले बीउको गुणस्तर नियन्त्रण गर्न सहयोग पुर्याइएको।
- निजि क्षेत्रबाट बजारमा विक्रि वितरण भएको बीउको नमुना संकलन तथा परिक्षण गरी बीउ बजारको अनुगमन गरिएको ।
- ६६०.० हे. क्षेत्रफलमा बीउ बाली खेत निरिक्षण गरी बीउको गुणस्तर कायम गर्न सहयोग पुर्याईएको।

कोशी प्रदेश अन्तर्गत बीउ बिजन उत्पादन गर्ने संघ संस्थाहरु

कोशी प्रदेश अन्तर्गत बीउ बिजन उत्पादन गर्ने संघ/संस्थाहरुको विवरण

क्र. सं.	संघ/संस्थाहरुको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.	बाली विशेष	ई-मेल ठेगाना	बीउ प्रमाणिकरण		कैफियत
						गर्ने	नगर्ने	
१.	कृषि अनुसन्धान निर्देशनालय	तरहरा, सुनसरी	९८५११११२८०५	धान, गहुँ, मकै, तोरी	rarst.narc@gmail.com	√	-	
२.	जुटबाली अनुसन्धान कार्यक्रम	ईटहरी, सुनसरी	०२५-५८१०१८	धान, गहुँ, मकै	juteitahari@yahoo.com	√	-	
३.	कृषि अनुसन्धान केन्द्र	पाखिवास, धनकुटा	९८४२६४३०६५	धान, गहुँ, मकै	arspakh@gmail.com	√	-	
४.	कृषि विकास फार्म	चन्द्रडाँगी, झापा	९८५२६५५८७०	धान, गहुँ, मकै, तोरी	adfchandradangi@gmail.com	√	-	
५.	कृषि सामग्री कम्पनि.लिमिटेड	ईटहरी, सुनसरी	०२५-५८१०२२	धान, गहुँ, मकै, तोरी	aiclitahari025@gmail.com	√	-	
६.	कृषि ज्ञान केन्द्र सुनसरी(रेशम)	ईटहरी, सुनसरी	९८४५५७४४३९	धान, गहुँ, मकै		-	√	
७.	कुशवाह खाद्य विज भण्डार	देवानजन्ज, सुनसरी	९८०७३३८६८९	धान, गहुँ, तोरी	Kushwahakhadhbijbhandar40@gmail.com	√	-	
८.	सि.जि.एन.एस. सिड्स प्रा.लि	लौकही, सुनसरी	०२५-५८१०१८	धान, गहुँ, तरकारी		-	√	
९.	मेची कृषक बहुमूखी सहकारी सं.लि.	ईटाभट्टा, झापा	०२३-४१५०२९	धान, गहुँ	Mechi_krishak@yahoo.com	-	√	
१०.	अनमोल बीउ प्रा.लि.	सुरुङ्गा, झापा	०२३-५२३००६	धान, गहुँ	Balabhadra.acharya@anamolbiu.com	-	√	
११.	महारानीझोडा साना-किसान कृषि सहकारी संस्था लि.	गौरादह, झापा	०२३-४१९०१०	धान, गहुँ, तोरी, घाँस	sfaclmaharani@gmail.com	√		

क्र. सं.	संघ/संस्थाहरुको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.	बाली विशेष	ई-मेल ठेगाना	बीउ प्रमाणिकरण		कैफियत
						गर्ने	नगर्ने	
१२.	टंकी सिनवरी कृषि उपज बजार व्यवस्थापन सहकारी संस्था.लि.	टंकी सिनवरी, मोरङ्ग	०२१-४२०७१०	धान, गहुँ	-	-	√	
१३.	प्रदिप कृषि कम्पनि प्रा.लि.	सुनवर्षि, मोरङ्ग	९८५२०२६११५	धान, गहुँ	-	-	√	
१४.	कुशवाह तरकारी तथा विजवृद्धि कृषि सहकारी संस्था	भोक्राहा, सुनसरी	९८०७३०२२३९	धान, गहुँ	-	-	√	
१४.	जिल्ला सहकारी संघ	ईनरुवा, सुनसरी	०२५-५६०१४७	धान, गहुँ	-	-	√	
१५.	नमुना एकिकृत सहकारी खेती बीउ उत्पादन समुह	गौरादह, झापा	९८४२६२०४४२	धान, गहुँ, मकै	-	√	-	
१६.	कन्चन बीउ उत्पादन उद्योग प्र.लि	मेचीनगर, झापा	९८६३६०९०३३	धान	kanchanbiuutpadanudyog@gmail.com	-	√	
१७.	सिनुवारी महिला बीउ उत्पादक समुह	देवानगंज, सुनसरी	९७०४८६४८३२	धान, गहुँ	-	-	√	
१८.	सुर्य बीउ उत्पादन तथा पोल्ट्री सप्लायर्स प्रा.लि.	मेचीनगर, झापा	९८०६३६०९०३	धान	Suryabiuutpadan12@gmail.com	-	√	
१९	बीज बृद्धि कृषि सहकारी सं.लि.	सिद्धेश्वर, भोजपुर	९८४२२३५६३४	मकै	-	-	√	
२०.	नारायण कृषि सहकारी संस्था लि.	बबिया, सुनसरी	९७६२०१४२७३	धान, गहुँ	-	-	√	
२१.	महिला जागृत कृषक समुह	ईनरुवा, सुनसरी	९८४२०६४२६८	धान, गहुँ	-	-	√	
२२.	किसान कृषि फार्म	कटहरी, सुनसरी	९८६१८३९८३३	धान, गहुँ	-	-	√	
२३.	सयपत्री बीउ उत्पादन कृषक समुह	ववियाविर्ता, मोरङ्ग	९८४२२५१८८७	धान, गहुँ	-	-	√	

क्र. सं.	संघ/संस्थाहरुको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.	बाली विशेष	ई-मेल ठेगाना	बीउ प्रमाणिकरण		कैफियत
						गर्ने	नगर्ने	
२४.	किसान बीउ उत्पादन बीउ उद्योग प्रा.लि.	चन्द्रगढी, झापा	९८५२६७८९७२	धान, गहुँ	Sumanbhai015@gmail.com	-	√	
२५.	पशुपालन तथा घाँस त्पादन फार्म	ईनरुवा, सुनसरी	९८५१३०२५९९	घाँस	-	-	√	
२६.	सृजनशिल महिला कृषक समुह	मानेभन्ज्याङ्ग, ओखलढुङ्गा	९८६२६०६४५१	मकै	-	-	√	
२७.	अन्नपूर्ण कृषक समुह	फाल्गुनन्द, पाँचथर	९८५२६८७५५५	मकै	-	-	√	
२८.	कन्काई सिड्स प्र.लि.	गौरादह, झापा	९८४२६२०४४३	धान, गहुँ	-	-	√	
२९.	कमलपोखरी सहकारी संस्था लि.	वराहक्षेत्र, सुनसरी	९८६२०६२९६०	धान, गहुँ	-	-	√	
३०.	प्रियन्शु बीउ उत्पादक संस्था.	देवानगंज, सुनसरी	-	धान, गहुँ	-	-	√	
३१.	भूमि सिड्स कम्पनि प्रा.लि.	विराटनगर, मोरङ्ग		धान, गहुँ	Bhumiseed.brt.np@gmail.com	√	-	
३२.	कन्चन जैविक विविधता संरक्षण तथा विकास संस्था.लि.	सिवसताक्षी, झापा	९८२४०१२८३६	धान, गहुँ	-		√	
३३.	जीवन विकास समाज	कटहरी, मोरङ्ग	९८०२७९७१७३	धान, गहुँ	-		√	
३४.	सागरदिना कृषि सहकारी संस्था लि.	बबियाविर्ता, मोरङ्ग	९७६२९५५५९६	धान, गहुँ	-		√	
३५.	महाशक्ति कृषि सहकारी संस्था लि	रामधुनी, सुनसरी		धान, गहुँ	-		√	
३६.	बहुमुखी कृषि सहकारी संस्था लि	वराहक्षेत्र, सुनसरी	९८०६०६४३९६	धान, गहुँ	-		√	

क्र. सं.	संघ/संस्थाहरुको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.	बाली विशेष	ई-मेल ठेगाना	बीउ प्रमाणिकरण		कैफियत
						गर्ने	नगर्ने	
३८.	एकता वहुउद्देशिय कृषि सहकारी संस्था लि.	हल्दिबारी, झापा	९८५२६२६४२२	धान, गहुँ	-		√	
३९.	अर्जुनधारा नगर विकास ब.स.सं.लि.	अर्जुनधारा, झापा	-	धान, गहुँ	-		√	
४०.	पूर्वान्चल बीउ उत्पादन कृषक समुह	ईटहरा, मोरङ्ग	९८४२१३०५८७	धान, गहुँ	-		√	
४१.	गुराँस सहकारी संस्था लि.	भोजपुर	९८४२१२१७९९	मकै	-		√	
४२.	मकै स्रोत केन्द्र समिति	लेटाङ्ग, मोरङ्ग		मकै	-		√	
४४.	नवयुग प्रगतिशिल बहुउद्देशिय सहकारी संस्था लि.	मानेभञ्ज्याङ्ग वाक्सा, ओखलढुङ्गा	९८४२९८१३७३	मकै	-	-	√	
४५.	ओम सिड्स अफ एण्ड एग्रोभेट सेन्टर	देवानगन्ज, सुनसरी	९८१६३८७५७१	धान, गहुँ	-	-	√	
४६.	माझ चण्डेश्वरी कृषक समुह	रुम्मजाटार, ओखलढुङ्गा	९८४२९३४३८१	धान, मकै	-	-	√	
४७.	बेनुवाजा कृषि सहकारी संस्था लि.	कन्काई, झापा	९७४६८६६६९२	धान, मकै	-	-	√	
४८.	साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि	सुन्दरहरैचा, मोरङ्ग	९८४२१४२४७१	धान, गहुँ	-	-	√	
४९.	शंकर खाद्य विज भण्डार	देवानगन्ज, सुनसरी	९८०७३२२७०९	धान, गहुँ	-	--	√	
५०.	साझा उपभोक्ता सहकारी संस्था लि.	बेलका, उदयपुर	९८१४७८३१३७	मकै	-	-	√	
५१.	हाम्रो सामुदायिक बीउ बैङ्क	कटारी उदयपुर	९८४२२२८४४	धान	-	-	√	

क्र. सं.	संघ/संस्थाहरुको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.	बाली विशेष	ई-मेल ठेगाना	बीउ प्रमाणिकरण		कैफियत
						गर्ने	नगर्ने	
५२.	साहारा एकर्कृत सहकारी खेती	त्रियुगा न.पा., उदयपुर	९८००९७६९६२	धान	-	-	√	
५३.	कुलझोरा फलफूल तथा तरकारी उपभोक्ता कृषक सहकारी संस्था. लि.	उर्लाबारी, मोरङ्ग		मकै	√	-		
५४.	नयाँ सगरमाथा कृषि सहकारी संस्था लि.	बेलका, उदयपुर	-	मकै	-	-	√	
५५.	तमोर बीउ उत्पादन प्रा.लि	विर्तामोड, झापा	९८५२६८२३५०	धान	-	-	√	
५६.	कोपिला डाँगी वहुउद्देशिय कृषि फार्म	गौरादह, झापा	९८१६९०६११७	धान	-	-	√	
५७.	राष्ट्रिय बीउ बिजन क.लि	जहदा-३, मोरङ्ग	९८४५११९३००	धान, गहुँ	-	-	√	
५८.	श्री चन्द्रोदयकृषि सहकारी संस्था लि.	गढी-३(छिटाहा) सुनसरी	९८६०५२०९५१	धान, गहुँ	-	-	√	
५९.	बिजवृद्धि कृषि सहकारी संस्था लि.	सिद्धेश्वर, भोजपुर		मकै	√	-		

प्रदेश सरकार

उद्योग, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय

कृषि विकास निर्देशलालय

बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्का, सुनसरी

खेतमा बीउ बालीको न्यूनतम स्तर

क्र.सं.	बाली			बीउ बालीको न्युनतम स्तर						
	नेपाली नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	न्युनतम पृथकता दुरी(मिटरमा)		अधिकतम बेजातको बोट प्रतिशतमा		अधिकतम रोगी बोट प्रतिशतमा		निषेधित रोग
क) खाद्यान्न बाली (**Cereal Crop**)										
१.	धान	Paddy/Rice	Oryza Sativa L.	३	३	०.०५	०.२०	०.२०	०.५०	नेक ब्लाष्ट
२.	गहुँ	Wheat	Triticum spp.	३	३	०.०५	०.३०	०.१०	०.५०	कालोपोके
				१५०	१५०					कालोपोके रोग लागेको अवस्थामा
३.	मकै	Maize	Zea Mays L.	३००	३००	१.००	२.००			
४.	कोदो	Finger Millet	Eleusine coracana (L) Gaetn	५	५	०.१०	०.२०			
५.	जौ र उवा	Baerly and Naked Barley	Hordeum vulgare Linn.	३	३	०.०५	०.३०	०.१०	०.५०	कालोपोके
				१५०	१५०	कोलोपोकेको लागी				
ख) तेलहन वाली (**Oil Seed**)										
१.	तोरी र सर्स्यू	Mustard and Rape Seed	Brassica spp.	५०	२५	०.१०	०.५०	०.२०	०.२०	स्क्लेरोटोनिया
२.	रायो	Rape Seed	Brassica spp.	३००	२००	०.१०	०.५०	०.२०	०.५०	अल्टरनेरिया लिफ स्पट
३.	बदाम	Groundnut	Arachis hypogaca L.	३	३	०.१०	०.२०			
४.	भटमास	Soyabean	Glycine max Merr.	३	३	०.१०	०.५०	०.१०	०.५०	एन्थ्राकनोज

ग) दलहन बाली (**Pulse Crop**)										
१.	चना	Chick Pea	Cicer arietinum L.	१०	५	०.१०	०.२०			फ्यूजारियम विल्ट
२.	मसुरो	Lentil	Lens Culinaris Medic	१०	५	०.१०	०.२०			
३.	मास	Blackgram	Vigna mungo (L) Hepper	१०	५	०.१०	०.२०			
४.	बोडी	Cowpea	Vigna unguialata (L) Walp.	१०	५	०.१०	०.२०			एन्थ्राकनोज बीनकमन मोजाइकभाइरस
५.	मुङ्ग	Mung bean	Phaseolus radiates(L) Wilczek	१०	५	०.१०	०.२०			
६.	रहर	Pigeonpea/Arhar	Cajanus cajan L. Millsp.	२००	१००	०.१०	०.२०			
घ) रेशावाली (**Fibre Crops**)										
१.	जुट	Jute	Corchorus spp.	५०	२५	०.५०	१.००			
२.	कपास	Cotton	Gosypium spp.	५०	२५	०.१०	०.२०			
ङ.) तरकारी वाली (**Vegetable crop**)										
१.	तनेबोडी	Asparags bean	Vigna sesqipedalis	५०	२५	०.१०	०.५०	०.१०	०.२०	एन्थ्राकनोज, विनकमन, मोजाइकभाइरस
२.	पालुङ्गो	Spinach, beat	Spinacia oleracea, Beta	१६००	१०००	०.१०	०.२०			
३.	करेला	Bitter gourd	Memordica charantia	१०००	५००	०.१०	०.२०	०.१०	०.२०	मोजाइकभाइरस
४.	रायोसाग	Broadleafmusterd	Brassica jncea	१६००	१०००	०.१०	०.५०	०.२०	०.५०	कोषामा लागेको अल्टरनेटिया
५.	सिमि, घ्यू सिमि	Bushbean, polebean	Phaseolus vulgaris	५०	२५	०.१०	०.५०	०.१०	०.२०	एन्थ्राकनोज, विनकमन, मोजाइकभाइरस
६.	बन्दा	Cabbage	Brassica oleracea	१६००	१०००	०.१०	०.२०	०.१०	०.५०	कोषामा लागेको एन्थ्राकनोज, विनकमन, मोजाइकभाइरस

७.	भेडे खुर्सानी	Capsicum sweetpepper	Capsicum annum	४००	२००	०.१०	०.२०	०.१०	०.२०	एन्थ्राकनोज, फलमा लागेको ब्याकटेरियल ब्याकटेरियल लिफस्पट
८.	गाजर	Carrot	Daucus carota	१०००	५००	०.१०	०.२०			
९.	काउली	Cauliflower	Brassica oleracea	१६००	१०००	०.१०	०.२०	०.१०	०.५०	कोषामा लागेको अल्टरनेरिया लिफस्पट, ब्लाकरट
१०.	पिरो खुर्सानी	Chilli/ hot pepper	Capsicum frutescens	४००	२००	०.१०	०.२०	०.१०	०.२०	ब्याकटेरियल लिफस्पट
								०.२०	०.५०	एन्थ्राकनोज
११.	काक्रो	Cucumber	Cucumis sativus	१०००	५००	०.१०	०.२०	०.१०	०.२०	मोजाइकभाइरस
१२.	भाण्टा	Egg plant	Solanum melongena	४००	२००	०.१०	०.२०	०.२०	०.५०	फलमा लागेको फोमोसिस ब्लाइट
१३.	मेथी	Fenugreek	Trigonella comiculata	१०	५	०.१०	०.२०			
१४.	रामतोरिया	Okra	Abemoschus esculentum	४००	२००	०.१०	०.२०			
१५.	प्याज	Onion	Allium cepa	१०००	५००	०.१०	०.२०	०.२०	०.५०	पर्पलब्लच
१६.	केराउ	Pea	Pisum sativum	१०	५	०.१०	०.२०	०.१०	०.२०	मोजाइकभाइरस
१७.	मूला	Radish	Raphanus sativus	१६००	१०००	०.१०	०.२०	०.१०	०.५०	कोषामा लागेको अल्टरनेरिया लिफस्पट
								०.१०	०.२०	ब्लाकरट
१८.	घिरौला	Sponge gourd	Luffa cylindrical	१०००	५००	०.१०	०.२०			
१९.	फर्सी(जुकिनि)	Summer squash	Cucurbita pepo	१०००	५००	०.१०	०.२०	०.१०	०.२०	मोजाइकभाइरस
२०.	स्विसचार्ड	Swisschard	Beta vulgaris	१०००	५००	०.१०	०.२०			
२१.	गोलभेडा	Tomato	Lycopersicon esculentum	५०	२५	०.१०	०.२०	०.२०	०.५०	टोमाटो मोजाइकभाइरस
								०.२०	०.५०	फलमा लागेको ब्याकटेरियल लिफस्पट
२२.	सलगम	Turnip	Brassica rapa	१६००	१०००	०.१०	०.२०	०.१०	०.५०	ब्लाकरट, अल्टरनेरियालिफस्पट
२३.	तरभुजा	Water melon	Citrullus lanatus	१०००	५००	०.१०	०.२०			

प्रदेश सरकार
उद्योग, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय
कृषि विकास निर्देशलालय
बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्का, सुनसरी

बीउ बिजनको न्यूनतम स्तर (Minimum seed standards)

क्र.सं.	नेपाली नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	शुद्धताको न्यूनतम हद प्रतिशतमा		निष्क्रिय पदार्थ अधिकतम प्रतिशतमा		अन्य वालीको बीउ(अधिकतम दाना प्रति के.जी. मा)		झारपातको बीउ(अधिकतम दाना प्रति के.जी. मा)		पहिचान गर्ने सोही बालीको अन्य जातहरु(अधिकतम दाना प्रति के.जी. मा)		उम्रने शक्ति(न्यूनतम प्रतिशतमा)		चिस्यान अधिकतम प्रतिशतमा	
				मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित	मूल	प्रमाणित
क) खाद्यान्न बाली (Cereal Crop)																			
१.	धान	Paddy/Rice	Oryza Sativa L.	९८	९८	२	२	१०	२०	२	५	१०	२०	८०	८०	१३	१३
२.	गहुँ	Wheat	Triticum spp.	९८	९८	२	२	१०	२०	२	५	१०	२०	८५	८५	१२	१२
३.	मकै	Maize	Zea Mays L.	९८	९८	२	२	५	१०	०	०	१०	२०	८५	८५	१२	१२
४.	कोदो	Finger Millet	Eleusine coracana (L) Gaetn	९७	९७	३	३	१०	२०	१०	२०	०	०	७५	७५	११	११
५.	जौ र उवा	Baerly and Naked Barley	Hordeum vulgare Linn.	९८	९८	३	३	१०	२०	१०	२०	१०	२०	८५	८५	१२	१२
ख) तेलहन वाली (Oil Seed)																			
१.	तोरी र सर्स्यू	Mustard and Rape Seed	Brassica spp.	९७	९७	३	३	१०	२०	५ १०	१० २०	१०	२०	८५	८५	८	८
२.	रायो	Rape Seed	Brassica spp.	९७	९७	३	३	१०	२०	५	१०	१०	२०	८५	८५	८	८

										१०	२०						
३.	बदाम	Groundnut	Arachis hypogaca L.	९६	९६	४	४	०	०	०	०	०	०	७०	७०	९	९
४.	भटमास	Soyabean	Glycine max Merr.	९८	९८	२	२	५	१०	५	१०	५	१०	७५	७५	९	९
ग) दलहन बाली (**Pulse Crop**)																	
१.	चना	Chick Pea	Cicer arietinum L.	९८	९८	२	२	५	१०	०	०	५	१०	७५	७५	९	९
२.	मसुरो	Lentil	Lens Culinaris Medic	९८	९८	२	२	५	१०	५	१०	१०	२०	७५	७५	९	९
३.	मास	Blackgram	Vigna mungo (L) Hepper	९८	९८	२	२	५	५	५	१०	१०	२०	७५	७५	९	९
४.	बोडी	Cowpea	Vigna unguialata (L) Walp.	९८	९८	२	२	०	१०	०	१०	५	१०	७५	७५	९	९
५.	मुङ्ग	Mung bean	Phaseolus radiates(L) Wilczek	९८	९८	२	२	०	१०	०	१०	५	१०	७५	७५	९	९
६.	रहर	Pigeonpea/Arhar	Cajanus cajan L. Millsp.	९८	९८	२	२	०	५	०	०	५	१०	७५	७५	९	९
घ) रेशावाली (**Fibre Crops**)																	
१.	जुट	Jute	Corchorus spp.	९७	९७	३	३	५	१०	५	१०	५	१०	८०	८०	९	९
२.	कपास	Cotton	Gosypium spp.	९८	९८	२	२	५	१०	५	१०			६५	६५	१०	१०
ङ) तरकारी वाली (**Vegetable crop**)																	
१.	तनेबोडी	Asparags bean	Vigna sesqipedalis	९८	९८	२	२	०	०	०	०	५	५	७५	७५	१०	१०
२.	पालुङ्गो	Spinach, beat	Spinacia oleracea, Beta	९६	९६	४	४	५	५	५	५			६५	६५	९	९
३.	करेला	Bitter gourd	Memordica charantia	९८	९८	२	२	०	०	०	०	५	५	६५	६५	९	९
४.	रायोसाग	Broadleafmusterd	Brassica jncea	९८	९८	२	२	५	१०	५	१०			७५	७५	९	९

५.	सिमि, घ्यू सिमि	Bushbean, polebean	Phaseolus vulgaris	९८	९८	२	२	०	०	०	०			७५	७५	७	७
६.	बन्दा	Cabbage	Brassica oleracea	९८	९८	२	२	०	०	०	०			७५	७५	८	८
७.	भेडे खुर्सानी	Capsicum sweetpepper	Capsicum annum	९८	९८	२	२	५	५	५	५			६५	६५	९	९
८.	गाजर	Carrot	Daucus carota	९६	९६	४	४	५	५	५	५	५	५	६५	६५	९	९
९.	काउली	Cauliflower	Brassica oleracea	९८	९८	२	२	०	०	०	०			७५	७५	८	८
१०.	पिरो खुर्सानी	Chilli/ hot pepper	Capsicum frutescens	९८	९८	२	२	५	५	५	५			६५	६५	९	९
११.	काक्रो	Cucumber	Cucumis sativus	९८	९८	२	२	०	०	०	०			६५	६५	९	९
१२.	केराउ	Pea	Pisum sativum	९८	९८	२	२	०	०	०	०	५	१०	७५	७५	१०	१०
१३.	भाण्टा	Egg plant	Solanum melongena	९८	९८	२	२	०	०	०	०			७०	७०	९	९
१४.	मेथी	Fenugreek	Trigonella comiculata	९८	९८	२	२	५	१०	२	५	५	१०	७०	७०	९	९
१५.	रामतोरिया	Okra	Abemoschus esculentum	९९	९९	१	१	०	०	०	०	५	५	७०	७०	१०	१०

अनुसुची १

प्रदेश सरकार

उद्योग, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय

कृषि विकास निर्देशलालयबीउ बिजन प्रयोगशाला,

झुम्का, सुनसरी

यथार्थ संकेतपत्र(Truthful label) को लागी बीउको स्तरः

क्र.सं.	नेपाली नाम	अंग्रजी नाम	वैज्ञानिक नाम	शुद्धता प्रतिशतमा	उम्रनेशक्ति प्रतिशतमा
क) खाद्यान्न बाली (Cereal Crop)					
१.	धान	Paddy/Rice	Oryza Sativa L.	९८	८०
२.	गहुँ	Wheat	Triticum spp.	९८	८०
३.	मकै	Maize	Zea Mays L.	९८	८५
४.	कोदो	Finger Millet	Eleusine coracana (L) Gaetn	९७	७०
५.	जौ र उवा	Baerly and Naked Barley	Hordeum vulgare Linn.	९८	८५
ख) दलहन बाली (Pulse Crop)					
१.	चना	Chick Pea	Cicer arietinum L.	९७	७५
२.	मसुरो	Lentil	Lens Culinaris Medic	९८	७५
३.	मास	Blackgram	Vigna mungo (L) Hepper	९७	७०
४.	बोडी	Cowpea	Vigna unguialata (L) Walp.	९७	७०
५.	मुङ्ग	Mung bean	Phaseolus radiates(L) Wilczek	९७	७०
६.	रहर	Pigeonpea/Arhar	Cajanus cajan L. Millsp.	९७	७०
ग) तेलहन वाली (Oil Seed)					
१.	तोरी र सर्स्यू	Mustard and Rape Seed	Brassica spp.	९७	७५
२.	रायो	Rape Seed	Brassica spp.	९७	७५
३.	बदाम	Groundnut	Arachis hypogaca L.	९६	७०
घ) रेशावाली (Fibre Crops)					
१.	जुट	Jute	Corchorus spp.	९६	७५
२.	कपास	Cotton	Gosypium spp.	९६	६५

ङ) तरकारी वाली (Vegetable crop)					
१.	तनेबोडी	Asparags bean	Vigna sesqipedalis	९७	७०
२.	पालुङ्गो	Spinach, beat	Spinacia oleracea, Beta	९५	६५
३.	करेला	Bitter gourd	Memordica charantia	९७	६५
४.	रायोसाग	Broadleafmusterd	Brassica jncea	९७	७५
५.	सिमि, घ्यू सिमि	Bushbean, polebean	Phaseolus vulgaris	९७	७०
६.	बन्दा	Cabbage	Brassica oleracea	९७	७०
७.	भेडे खुर्सानी	Capsicum sweetpepper	Capsicum annum	९७	६५
८.	गाजर	Carrot	Daucus carota	९४	६५
९.	काउली	Cauliflower	Brassica oleracea	९८	७०
१०.	पिरो खुर्सानी	Chilli/ hot pepper	Capsicum frutescens	९७	६५
११	काक्रो	Cucumber	Cucumis sativus	९७	६५
१२.	भाण्टा	Egg plant	Solanum melongena	९७	६५

खेत बाली निरिक्षण गर्दा निरिक्षण गर्नुपर्ने विशेष कुराहरुः

- बीउको श्रोत, श्रोत बीउको स्तर, निस्सा सहित
- अग्रिम (पूर्व लगाएको) बाली
- पृथकता दुरी अनुसूची बमोजिम
- जातिय तथा भौतिक शुद्धता
- झारपातको बोट/बाली अनुसूची बमोजिम
- रोग र किराको प्रकोप (विशेष गरी बीउ बाट सर्ने रोग) अनुसूची बमोजिम

बीउ उत्पादन गर्ने खेतको न्यूनतम क्षेत्रफलः

क्र.सं.	बाली	तराई	पहाड
१.	खाद्यान्न र नगदे बाली	१ हे. (१.५ बिघा)	०.२५ हे. (५ रोपनी)
२.	तरकारी बाली	०.२५ हे. (७.५ कट्ठा)	०.१ हे. (२ रोपनी)
३.	घाँसे बाली	०.५ हे.(१५ कट्ठा	०.१५ हे. (रोपनी)

प्रदेश सरकार
उद्योग, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय
कृषि विकास निर्देशलालय
बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्का, सुनसरी

बालीको विभिन्न अवस्थामा गरिने बाली निरिक्षणको न्यूनतम संख्या/पटकः

क्र.सं.	बाली	निरिक्षण संख्या/ पटक	निरिक्षणको अवस्था
१.	धान, गहुँ र जौ	२	क)पहिलो वाला निस्किने बेला वा बाला निस्किसके पछि ख)दोस्रो बाली पाकिसके पछि तर काट्नु अघि वा भौतिक परिपक्कता पछि
२.	मकै	५	क)पहिलो धान चमरा आउनु अघि ख) दोस्रो धान चमरा पूर्ण रुपले निस्किसकेपछि ग)तेस्रो परागण हुने बेलामा(Pollination) घ) चौथो घोगा लागि सकेपछि तथा ङ) पाँचौ घोगा छनौट गर्ने बेलामा
३.	तोरी र रायो	२	क)पहिलो फूल फुल्ने बेलामा ख)दोस्रो कोसा लागे देखी पाक्ने समयसम्म
४.	बदाम	२	क)पहिलो फूल फुल्ने बेला वा फुल्नु अघि ख)दोस्रो कोसा लागे देखि पाक्ने समय सम्म
५.	भटमास	२	क)पहिलो फूल फुल्ने बेला वा फुल्नु अघि ख)दोस्रो कोसा टिप्नु अघि पात सबै झरिसकेपछि
६.	मसुरो, बोडी	२	क)पहिलो फूल फुल्ने बेला वा फुल्नु अघि ख)दोस्रो कोसा लागे देखि पाक्ने समय सम्म
७.	खेसरी, चना, रहर, कालोदाल, मुङ्ग	२	क)पहिलो फूल फुल्ने बेला वा फुल्नु अघि ख)दोस्रो कोसा लागे देखि पाक्ने समय सम्म
८.	जुट	२	क)पहिलो फूल फुल्नुअघि ख)दोस्रो फूल फुलेर कोसा लागी सकेपछि ग)बाली काट्नु खघि
९.	केराउ	२	क)पहिलो फूल फुल्ने बेला वा फुल्नु अघि ख)दोस्रो फूल फुलेर कोसा लागी सकेपछि
१०.	कपास	२	क)पहिलो फूल फुल्ने बेला वा फुल्नु अघि ख)दोस्रो फूल फुलेदेखि कपासको पोका नखुलेसम्म
११.	तील	३	क)पहिलो फूल फुल्नुअघि

प्रदेश सरकार
उद्योग, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय
कृषि विकास निर्देशनालय
बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्का, सुनसरी, कोशी प्रदेश

बीउ बाली खेत नीरिक्षण सम्वन्धि पूर्व जानकारी फाराम

क्र.सं.	बीउ उत्पादकको नाम, थर	ठेगाना	बाली	जात	बीउको स्रोत	श्रोत बीउको स्तर	स्रोत बीउको निस्साको विवरण	खेतको संख्या प्लट/ब्लक	बीउ छरेको मिति	जम्मा क्षेत्रफल	बीउ प्रमाणिकरणको लागी निरिक्षण गर्नुपर्ने क्षेत्रफल	कैफियत

- स्रोत बीउको बोरामा लगाईएको सबै प्रमाणीकरण संकेत नं., विल(खरिद गरेको)।
- प्रजनन् बीउको हकमा प्रजनन् कर्ताले लगाईएको संकेत पत्र वा पत्रसंख्या।
- एउटा जातले ढाकिएको क्षेत्र, टुक्रिएको खण्डमा ५० मिटर भन्दा बढी दुरी नभएको।

प्रदेश सरकार

उद्योग, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय

कृषि विकास निर्देशनालय

बीउ बिजन प्रषोगशाला, झुम्का, सुनसरी

बाली निरिक्षण फाराम

खेतको नक्सा

[ ] उत्तर

निरिक्षण पटक

पहिलो...............

दोस्रो.................

तेस्रो..................

चौथो..................

अन्तिम................

बीउ उत्पादन सम्झौता गर्ने संस्था/व्यक्ति...........

बीउ उत्पादकको नाम ....

खेतको ठेगाना ....

निरीक्षण गरेको क्षेत्रफल.............. हे./रो........

बालीको किसिम र जात ....

स्रोत बीउको स्तर .... स्रोत.................

बीउ उत्पादकको सहिछाप वा दस्तखत.........................

ठेगाना ....

सम्पूर्ण खेतको क्षेत्रफल .... हे./रोपनी.........

निरीक्षण गरेको खेतको संख्या(प्लट/ब्लक समेत ....

स्रोत बीउको बोरामा लगाएको ट्याग नं. ....

लट नम्वर/अरु कुनै निस्सा ....

विवरण	संख्या प्रति आँकडा												
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	कुल जम्मा	औषत	कैफियत
*बेजात वा नावोबोट													
**अरु वालीको बोट													
***झारपातको बीउ पाकेको तथा हानिकारक बोट वाला													
*** बीउ बाट फैलिने रोग बोट वाला													

*नाम सहित...

***नाम सहित.......................................

प्रति पाइला बोट/वालाको संख्या..................

पृथकता............ मिटर

बीउ उत्पादन अन्दाजी.......... मे.टन/हे.बाली काट्ने समय अन्दाजी..................... दिन/हप्ता

सिफारिस क्षेत्रफल....................हे./रो.

निष्कासन गरिएको भए निष्कासित क्षेत्रफल......हे./रो

निष्कासन गर्नुका कारणहरुः

* नाम सहित ....

***नाम सहित...

प्रति आँकडा पाइला/बोटको संख्या................अग्रिम बाली

बाली विकासको अवस्था...

सिफारिस बालीको स्तर ( ) मुल ( )प्रमाणित ( ) अन्य

( ) बेजात बढी ( ) अरु वाली बढी ( ) झारपात बढी ( ) रोगको प्रकोप

कैफियत..

निरिक्षकको दस्तखत............................. नाम...................................... मिति..

प्रदेश सरकार
उद्योग, कृषि तथा सहकारीमंत्रालय
कृषि विकास निर्देशनालय
बीउ बीजन प्रयोगशाला, झुम्का, सुनसरी

मकै बाली निरिक्षण फाराम

खेतको नक्सा

उत्तर

निरिक्षण पटक
पहिलो................
दोस्रो.................
तेस्रो..................
चौथो..................
अन्तिम................

बीउ उत्पादन सम्झौता गर्ने संस्था/व्यक्ति...........
बीउ उत्पादकको नाम ....
खेतको ठेगाना ....
निरीक्षण गरेको क्षेत्रफल.............. हे./रो.........
बालीको किसिम र जात ....
स्रोत बीउको स्तर .... स्रोत.................

बीउ उत्पादकको सहिछाप वा दस्तखत.........................
ठेगाना ....
सम्पूर्ण खेतको क्षेत्रफल .... हे./रोपनी.........
निरीक्षण गरेको खेतको संख्या(प्लट/ब्लक समेत ....
स्रोत बीउको बोरामा लगाएको ट्याग नं. ....
लट नम्वर/अरु कुनै निस्सा ....

विवरण	संख्या प्रति आँकडा												
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	कुल जम्मा	औषत १०० वी	प्रतिशत
१. निरिक्षण गरेको मकैको बोटमा पराग लिन सक्नेबाट													
२. पराग झरिसकेको बेजातको मकैको बोट													

*नाम सहित......................... पृथकता दुरी (क).......................समय पृथकता (ख)................ दिन (अन्तर दुई जातको बीउ)
निरिक्षण गरेको बालीको अवस्था.. बेजातको मकैको अवस्था...
(स्टेज अफ ग्रोथ).. (स्टेज अफ ग्रोथ)..
बेजातको धान चमरा (हटाएको/ नहटाएको)..................................प्रति आँकडा लिएको बोटको संख्या ....
मकै भाँच्ने समय (अन्दाजी)...................दिनपछि (१०० बढिमा नलिएको भए) ....
बीउ उत्पादन (अन्दाजी) .... मे.टन./ हे. किराको प्रकोप (नाम सहित)...
रोगको प्रकोप (नाम सहित)..................................... निरिक्षण बाट सिफारिस गरेको क्षेत्रफल .... हे.
निष्कासन गरिएको भए निष्कासित क्षेत्रफल.........हे./रो
निष्कासन गर्नुका कारणहरुः
कैफियत..
निरिक्षकको दस्तखत.................................. नाम... मिति..................................

प्रदेश सरकार

उद्योग, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय

कृषि विकास निर्देशनालय

बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्का, सुनसरी

बाली निरीक्षण प्रतिवेदन फाराम

बीउ उत्पादकको नामः................................ गा.पा./न.पा.............................. वडा नं.........................

जिल्ला...................... अन्चल.................. खेतको ठेगानाः..

सम्पुर्ण खेतको क्षत्रफल (हे.)....................... निरिक्षण गरेको क्षेत्रफल(हे.)...

खेतको संख्या(प्लट/ब्लक/ समेत)................ बालीको किसिम ....

जात .... बीउको स्रोत................. श्रोत बीउको स्तर ....

लटको संकेत तथा टयाग नं. .... पृथकता दुरी ....

अग्रिम बाली र जातः ....

निरिक्षण मिति	बालीको अवस्था र दिइएको सुझाव	दस्तखत		कैफियत
		कृषक	निरिक्षक	

प्रदेश सरकार
उद्योग, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय
कृषि विकास निर्देशनालय
बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्का, सुनसरी

बीउ बजार नीरिक्षण अनुगमन

क्र.सं.	बीउको प्रकार	बीउको जात	बीउको स्तर	बीउको स्रोत	बीउको परिमाण	बीउ भण्डारणको अवस्था		देखिएको समस्या/दिइएको सुझाव
						भण्डार तथा भाँडाको संख्या	भण्डारण अवस्था	

बिक्रेता:.....................................
मिति:.......................................

नीरिक्षक..
मिति:..

प्रदेश सरकार
उद्योग, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय
कृषि विकास निर्देशनालय
बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्का, सुनसरी

बीउ भण्डारण नीरिक्षण फाराम

बीउ भण्डारकको नाम, थरः ठेगानाः
कम्पनी भए दर्ता नं.:
गोदाम भएको स्थानः
गोदाम निजी/संस्थान/ नेपाल सरकारकोः
गोदाम संकेत नं. :
गोदामको क्षमताः
बीउको लटहरुको दर्ता/ चलानी रेकर्ड राखेको/ नराखेकोः
प्रत्येक लटमा गुणस्तर सम्वन्धी लेवल लगाएको/ नलगाएकोः
गोदामको भौगोलिक अवस्थाः
क)वातावरण नियन्त्रणः अनियन्त्रणः
ख) भित्रको तापक्रमः से/फ. सापेक्षित आद्रता प्रतिशतः
ग) सरसफाई भएको/नभएको
कीटनाशक विषादी प्रयोग भएको/नभएकोः............................. वा अन्य वस्तुबाट नोक्सान पारेको भएमा चिन्हहरुः
घ) भण्डार भित्र पानी चुहिन्छ/चुहिदैनः
ङ)भुईमा काठको फल्याक प्रयोग गरेको नगरेकोः
बीउ राखेको भाँडो सुरक्षित भएको/नभएकोः
नभएको भए कारणहरुः

बीउको लट नं.	बीउको जात र प्रकार	प्रशोधित/अप्रोशोधित	बीउ उपचार गरेको/नगरेको	जम्मा बीउको परिमाण	बीउ थन्क्याइएको भाँडाको प्रकार र क्षमता	बीउ प्याक गरेको मिति	बीउ भण्डारण गरेको मिति	अन्तिम बीउ परिक्षण गरेको मिति	औषत चिस्यान प्रतिशत	औषत उम्रने शक्ति प्रतिशत

कैफियत
बीउ भण्डारण सम्वन्धि दिएको
सुझावहरुः...
आवश्यकता अनुसार बीउ परिक्षणको लागी बीउको नमूना संख्याः.........................
बीउ भण्डार निरिक्षण गरेको मितिः..............................
बीउ भण्डार निरिक्षण गर्ने कर्मचारीको नाम र दस्तखतः.....................................

प्रदेश सरकार

उद्योग, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय
कृषि विकास निर्देशनालय
बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्का, सुनसरी

बीउ बालीमा निषेध गरिएका झारपातको विवरणः

क्र.सं.	बाली	निषेधित झार
१.	धान	जङ्गली धान (Wild Rice- Oryza Sativa Var.fatua
२.	गहुँ	हिरणखुरी (Hiran Khuri- Wild Morning Glory-(Convolvulus Arvensis)
३.	चना	हिरणखुरी (Hiran Khuri- Wild Morning Glory -(Convolvulus Arvensis)
४.	मसुरो	कुटिलकोशा (Vicia spp.)
५.	तोरी/रायो	सत्यनारी (Satyanashi/Mexican Prickly Poppy)
६.	करेला	जङ्गली करेला(Wild Bitter Gourd Memordica Dioica) भात करेला(M.cochinchinensis Spreny) वाल्सम एप्पल (M.balsmina)
७.	मेथी	Melilotus spp.
८.	रामतोरिया	जङ्गली रामतोरिया (Abelmoschus spp.)
९.	तर्वुजा	जङ्गली तर्वुजा (Citrullus Colocynthis)

<u>निषेधित अरुबाली</u>

जौ बालीको लागी	जै, गहुँ, चना
जै बालीको लागी	जौ, गहुँ, चना
गहुँ बालीको लागी	जौ, जै, चना

प्रदेश सरकार
उद्योग, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय
कृषि विकास निर्देशनालय
बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्का, सुनसरी

क्षेत्रफल अनुसार आँकडाको संख्या

क्र.सं.	क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	आँकडा (संख्यामा)
१.	२ सम्म	५
२.	२ देखि ४	६
३.	४ देखि ६	७
४.	६ देखि ८	८
५.	८ देखि १०	९
६.	१० भन्दा माथि	१०

खेतमा आँकडा लिने बोट बालाको संख्या

क्र.सं.	बालीहरु	बोट/बाला संख्या
१.	धान, गहुँ, जै र जौ	१००० बोट/ आँकडा
२.	वन्दा, भाण्टा, खुर्सानी, जुट, मकै, सिमी, स्क्वास, रहर, मुला, बदाम	१०० बोट/ आँकडा
३.	मुङ्ग, मेथी, भटमास, मसुरो, चना, तोरी, भटमास, वर्सिम, र अन्य घाँसे वाली, केराउ	५०० बोट/ आँकडा
४.	लहरे वाली जस्तै करेला, लौका, फर्सी, घिरौला, कात्रो, तरभुजा, र अन्य यस्तै किसिमका लहरा जाने बाली	५० बोट/ आँकडा

खेतमा आँकडा लिन हिड्ने तरिका

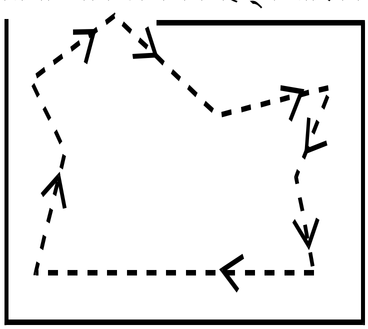

धान

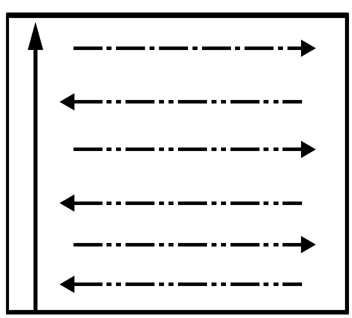

लाईनमा रोपेको बालीको

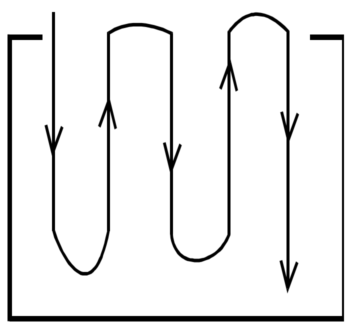

छरुवा बालीको लागी

लटको संकेत राख्ने विधि

लट संख्याको (४) चार भाग हुनेछः-

पहिलो भागः

यस भागले महिना र वर्षको सांकेतिक शब्द र अङ्कलाई जनाउदँछ। उक्त समयमा सम्वन्धित बाली काटिएको भन्ने बुझिन्छ। महिनाको सानो रुप असार बाहेक अरु महिनाको सुरुको अक्षर एक अक्षर हुन्छ भने असारको असाभनी जनाउने छ। वर्षको अन्तिम दुई अंकले वर्ष भनी जनाउने छ। महिनाको सानो रुप निम्न अनुसार हुनेछ।

महिना	**सानो रुप**	**महिना**	**सानो रुप**
वैशाख	वै	कार्तिक	का
जेष्ठ	जे	मंसिर	मं
असार	अ	पुस	पु
श्रावण	श्रा	माघ	मा
भाद्र	भा	फाल्गुण	फा
असोज	अ	चैत्र	चै

दोस्रो भागः

महिनाको वर्षपछिको अक्षरले उत्पादन भएको जिल्लालाई जनाउने छ। यस अक्षरमा कुनै जिल्लाको अक्षर लिइएको छ। र कुनै जिल्लाको पूरै नाम राखिइको हुनेछ। जुन निम्न अनुसार हुनेछ।

जिल्ला	**सानो रुप**	**जिल्ला**	**सानो रुप**
ताप्लेजुङ्ग	ता	उदयपुर	उ
पाँचथर	पाँ	भोजपुर	भो
ईलाम	ई	धनकुटा	धन
झापा	झा	तेह्रथुम	ते
सोलुखुम्बु	सो	सुनसरी	सु
संखुवासभा	सं	मोरङ्ग	मो
ओखलढुङ्गा	ओ	खोटाङ्ग	खो
पाल्पा	पा	सिन्धुली	सिन्धुली
गुल्मी	गु	रसुवा	र
सप्तरी	सप्त	सिन्धुपाल्चोक	सि
सिराहा	सिर	काठमाण्डौं	काठ

दोलखा	दो	बारा	बारा
रामेछाप	रा	अर्घाखाँची	अर्घा
कपिलवस्तु	क	महोत्तरी	महो
दाङ्ग	दाङ्ग	सर्लाही	सर्ला
दैलेख	दै	धनुषा	ध
बाँके	बाँ	नुवाकोट	नु
मुगु	मु	भक्तपुर	भ
हुम्ला	हु	ललितपुर	ललि
अछाम	अछा	धादिङ्ग	धा
दार्चुला	दार्चु	पर्सा	पर्सा
गोरखा	गो	नवलपरासी	नव
तनहुँ	त	रुकुम	रुकु
बैतडी	बै	सल्यान	सल्या
बाग्लुङ्ग	बाग	सुर्खेत	सुर्खे
म्याग्दी	म्या	बर्दिया	बर्दि
चितवन	चि	कालिकोट	काली
रुपन्देही	रुप	बझाङ्ग	बझा
प्युठान	प्यु	बाजुरा	बाजु
डोल्पा	डोल्पा	डडेल्धुरा	ड
डोटी	डोटी	मनाङ्ग	मना
रौतहट	रौ	लमजुङ्ग	लम
स्याङ्गजा	स्या	कन्चनपुर	क
मुस्ताङ्ग	मुस्ता	काभ्रपलान्चोक	काभ्रे
जुम्ला	जु	मकवानपुर	मक
कैलाली	कै	रोल्पा	रो
कास्की	कास्की	जाजरकोट	जा
पर्वत	पर्व		

तेस्रो भागः

तेस्रो भागको अङ्क बीउ प्रसोधन र सङ्केत पत्र लगाएको कारखाना वा स्थानलाई जनाउने छ। जुन निम्न अनुसार हुनेछ।

<u>प्रसोधन कारखाना संकेत नं</u>	
बीउ बिजन प्रसोधन कारखाना, ईटहरी	०१
बीउ बिजन प्रसोधन कारखाना, जनकपुर	०२
बीउ बिजन प्रसोधन कारखाना, हेटौडा	०३
बीउ बिजन प्रसोधन कारखाना, भैरहवा	०४
बीउ बिजन प्रसोधन कारखाना, नेपालगन्ज	०५
बीउ बिजन प्रसोधन कारखाना, दाङ्ग	०६
बीउ बिजन प्रसोधन कारखाना, कन्चनपुर	०७
बीउ बिजन प्रसोधन कारखाना, तरहरा	०८
बीउ बिजन प्रसोधन कारखाना, परवानीपुर	०९
बीउ बिजन प्रसोधन कारखाना, रामपुर	१०
बीउ बिजन प्रसोधन कारखाना, भैरहवा फार्म	११
बीउ बिजन प्रसोधन कारखाना, खुमलटार	१२
बीउ बिजन प्रसोधन कारखाना, लु.सिड कं. सिद्दार्थनगर	१३
बीउ बिजन प्रसोधन कारखाना, विरगन्ज	१४
बीउ बिजन प्रसोधन कारखाना, लुम्ले	१५
बीउ बिजन प्रसोधन कारखाना, चितवन	१६
बीउ बिजन प्रसोधन कारखाना, भरतपुर, चितवन	१७
राष्ट्रिय धान बाली अनुसन्धान कार्यक्रम हर्दिनाथ	१८
राष्ट्रिय कोशेबाली अनुसन्धान कार्यक्रम रामपुर	१९
साल्ट ट्रेडिङ्ग कर्पोरेशन लि. हेटौडा	२०
बीजबृद्धि कृषक समुह पिठुवा	२१
मल्ल बीज सप्लायर्स टाँडी, चितवन	२२
बीउ प्रसोधन कारखाना सिप्रेड	२३
सामूहिक बीउबृद्धि समुह डुमरिया	२४
मनोज ईन्टरनेशनल	२५
एभरेष्ट सीड कम्पनी, खुमलटार	२६

युनिक बीउ उद्योग, धनगढी	२७
पहाडी बाली अनुसन्धान का. काभ्रे, दोल्खा	२८
कालिका सीड कम्पनि प्रा.लि.रुपन्देही, भैरहवा	२९
उन्नत बीजबृद्धि कृषक समुह, पटिहानी, चितवन	३०
पन्चशक्ति बीउ उद्योग कम्पनि प्रा.लि. धनगढी	३१
ईन्टरनेशनल एग्रो सीड कम्पनी प्रा.लि. तौलिहवा, कपिलवस्तु	३२
सियान सीड सर्भिस सेन्टर, थानकोट	३३
युनिभर्सल सीड कम्पनी, भैरहवा	३४
न्यू श्री राम बीजबृद्धि मल्टी पर्पल कम्पनी, पार्वतिपुर	३५
अन्नपूर्ण बीउ बिजन कृषि सहकारी संस्था लि. मानकपडी	३६
श्रोत बीउ उत्पादन फार्म बीउ बिजन प्र. सुन्दरपुर	३७
अपि हिमाल एग्रो एण्ड लाइभस्टक कम्पनि, धनगढी	३८

चौथो भागः

यो अङ्कले प्रत्येक बीउ उत्पादकको संकेत जनाउनेछ। यदि उही कृषकको लट निर्धारित बालीको लट परिमाण भन्दा बढी भएमा उही संकेत संख्या राख्ने तर संख्याको छेउमा रोमन अङ्कले लटको संख्या राख्ने जस्तै कुनै बीउ उत्पादकको बीउ तीन वटा लट भयो भने पहिलो लटको बीउ उत्पादक संकेतको छेउमा ब्राकेट (i) लेख्ने, दोस्रोको (ii) तेस्रोको (iii)एवं रीतले लेख्दै जाने। लट संख्याको चारै भागलाई (-) डयास चिन्ह राखी छुटयाउने उदाहरणका लागी लट संख्या वै-६१बारा-०३-०२ भयो भने निम्न कुरा जनाउँछ। अन्तमा कृषकको नाम उल्लेख गर्ने। जस्तैः वै-वैशाख महिना

६१-२०६१ साल

बारा-बीउ जिल्लामा उत्पादन भएको

०३- बीउ प्रसोधन कारखाना हैटौडामा व्यागिङ्ग(बोरावन्दी) भएको

०२- बीउ उत्पादकको सङ्केत संख्या

नोटः- बीउ प्रसोधन, प्रसोधन कारखानाबाट नभई अन्य तरिकाबाट भएको भए सो वापतको संकेत दिन नपर्ने।

नमुना विवरण फारम

(प्रयोगशालाले भर्ने)

अनुरोध नं. .... नमुना पठाएको मिति .... नमुना पठाउनेको नाम र ठेगाना.................	परिक्षण नं. .... नमुना प्राप्त मिति............................. कैफियत ....

नमूनाकोप्रकार (बीउको किसिम) .... जात...

बीउको स्तर (√ चिन्ह लगाउने)

(क) प्रजनन बीउ (ख) मूल बीउ (ग) प्रमाणित बीउ (घ) उन्नत बीउ

(ङ) अन्य (कुनै भए जनाउने):- ....

परिक्षणको किसिम(√ चिन्ह लगाउने)

(क) शुद्धता (ख) उमारशक्ति (ग) चिस्यान (घ) सम्पूर्ण (ङ) अन्य बीउ गणना परिक्षण .... (च) स्वास्थ्य (छ) १००० दानाको तौल (ज) अन्य (कुनै भए जनाउने) ....

यदि परिक्षण जरुरी भए परिक्षणको किसिम (कारण)

....=====......

बीउ पठाउने समुह/सरकारी निकाय/ व्यक्ति तथा संस्थाको नामः-

ठेगानाः- फोन. नं

दस्तखतः-...................................... मिति...

बीउको लट नं. वा संकेत ....

बीउको लटको परिमाण ....(के.जी.)

लटमा बोरा वा अन्य भाँडाको संख्याः ....

प्राथमिक नमूनाहरुको संख्याः ....

बीउ उपचारित भए (उल्लेख गर्ने) विषादीको नामः ....

मात्राः ....

उत्पादन वर्षः .... नयाँ/ पुरानोः..

नमूना लिएको मितिः .... नमूना लिएको स्थानः...................................

नमूना लिनेको नाम र पदः.. हस्ताक्षरः ....

कैफियत (यदि केहि भए उल्लेख गर्ने) ....

प्रदेश सरकार

उद्योग, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय

कृषि विकास निर्देशनालय

बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्का, सुनसरी

नमुनासाथ पठाउने पत्र

श्रीमान् बीउ विश्लेषक ज्यू,

....

....

यस पत्रसाथ निम्न विवरण अनुसारको नमुना पठाईएको छ, उक्त नमुना तोकिएको विधि अनुसार विश्लेषण गरी नतिजा उपलक्ध गराईदिनु हुन अनुरोध छ। साथै छापको नमुना टुट्टै हुलाकद्धारा वा व्यक्ति मार्फत पठाईएको छ।

<u>नमुनाको विवरणः</u>

क) नमूनाको संख्याः

ख) नमूना लिएको ठाउँ र मितिः

ग) विश्लेषणको लागि पठाईएको बीउको अवस्था र किसिमः

घ) विश्लेषणको किसिमः

ङ) नमूनाको वजनः

बीउ निरिक्षकको

मितिः ....

सहीः.....................................

प्रदेश सरकार
उद्योग, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय
कृषि विकास निर्देशनालय
बीउ बिजन प्रयोगशाला, झुम्का, सुनसरी

बीउको नमूना लिने विधिः

बीउ नमूनाः-

नमुना भन्नाले कुनै पनि वस्तुमा भएको गुणहरुको प्रतिनिधित्व गर्ने सानो स्वरुप हो। बीउ हेर्दा एकै नासको देखिएमा पनि गुणस्तर राम्रै हुन्छ भन्न सकिदैन। एउटै जात स्तरको एउटै समय र खेतमा लगाई उत्पादन गरिएका बीउहरु एउटै भण्डार कोठामा भण्डार गरेता पनि तिनिहरुको गुणहरुमा फरक भई राख्ने हुन्छ। त्यसैले बीउ वाली कटानी गरेर वा रोप्नु भन्दा अघि प्रसोधन गरिसके पछि बीउ परिक्षण गर्नु पर्दछ। प्रत्येक बीउको दानालाई परिक्षण गर्न सकिदैन त्यसैले परिक्षणको लागी पठाउनु अघि बीउको नमुनाले सम्पूर्ण बीउको परिमाणलाई प्रतिनिधित्व गर्ने गरी सही र निष्पक्ष तरिकाले दिएको हुनुपर्दछ। अन्यथा परिक्षणबाट प्राप्त नतिजाले नमुनाको मात्र गुणस्तरलाई जनाई सम्पूर्ण परिमाणलाई प्रतिनिधित्व गर्दैन।

बीउको नमूना लिनका कारणहरुः

एउटै खेतमा एउटै जात, स्तरको बाली लगाएता पनि उत्पादित सवै बीउको दानाहरु एकै प्रकारको हुदैन। जसले बीउको गुणस्तरमा ठुलो असर पार्दछ। त्यस बाहेक एक रुपता नहुने कारणहरु मध्ये प्रमुख कारणहरु निम्नानुसार छन्।

- बीउ काट्दा बोटको अवस्था, ढल्ने र अन्य झारपात वा रोगकिराले आक्रमण गर्दा बीउको अवस्थामा फरक पर्न गई बीउको गुणस्तरमा पनि फरक पर्न जान्छ।
- एउटै ठाउँ र एउटै बोटमा फलेको बीउ पनि कुनै ठुलो, सानो, पोटिलो, चाउरिएको आदि हुन्छन्।
- गुरुत्वाकर्षणको प्रभावले बोरा, ब्याग आदिमा राखेका बीउहरुमा ठूला, पोटिला दाना तल पिँधमा र साना, मसिना दाना माथि रहन्छन्।
- कहिले काँही काट्न शुरु गरे पछि मौसम गडबढी र कुनै कारणबस बिचैमा छाड्नु पर्ने हुन्छ। यस्तो अवस्थामा पहिले र पछि काटिएको बीउमा पनि फरक पर्न सक्छ।
- बीउ काट्ने, चुट्ने र राख्ने क्रममा बीउ टुक्रिने, फुट्ने आदिले पनि बिउमा फरक भिन्नता आउन सक्छ। उपरोक्त कारणहरुले सम्पूर्ण परिमाणको प्रतिनिधित्व हुने गरी नमूना लिनु पर्दछ।

परिक्षणमा पठाउनको लागी नमूना लिने तरिकाः

बीउ भण्डारणको अवस्था अनुसार निम्न विधि अपनाई बीउको नमूना लिईन्छ।

क. थुपारेको धन्सार, खलियान आदि बीउको लटबाट लिइने प्राथमिक नमुनाहरुको न्यूनतम संख्या (१०० के.जी. भन्दा बढीको थैला वा थुप्रोबाट)

प्रत्येक बीउको लटको परिमाण	न्यूनतम प्राथमिक नमुना संख्या
५०० के.जी. सम्म	कम्तिमा ५ प्राथमिक नमुना
५०१ देखी ३००० के.जी सम्म	प्रत्येक ३०० के.जी. मा १ तर कम्तीमा ५ वटा
३००१ देखी २०००० के.जी सम्म	प्रत्येक ५०० के.जी. मा १ तर कम्तीमा १० वटा
२०००१ देखी माथि	प्रत्येक ७०० के.जी. मा १ तर कम्तीमा ४० वटा

ख. बोरा वा अरु भाँडोमा राखेको बीउको लटबाट लिईने प्राथमिक नमूनाहरुको न्यूनतम संख्या (बोरा वा थैलाको क्षमता १५ देखी १०० के.जी. भएको)

प्रत्येक बीउको लटको परिमाण	न्यूनतम प्राथमिक नमुना संख्या
१ देखि ४ भाँडोमा	३ प्राथमिक नमुना प्रत्येक भाँडोमा
५ देखि ८ भाँडोमा	२ प्राथमिक नमुना प्रत्येक भाँडोमा
९ देखि १५ भाँडोमा	१ प्राथमिक नमुना प्रत्येक भाँडोमा
१६ देखि ३० भाँडोमा	कूल १५ प्राथमिक नमुना प्रत्येक भाँडोमा
३१ देखि ५९ भाँडोमा	कूल २० प्राथमिक नमुना प्रत्येक भाँडोमा
६० वा बढी	कूल ३० प्राथमिक नमुना प्रत्येक भाँडोमा

ग. सानो कागजको खाम वा अरु किसिमको सानो प्याकेटको हकमा प्रत्येक बीउको लटमा बढिमा १०० के.जी. को एक ईकाईका दरले नछानिकन प्याकेटहरु नै नमुना लिने विधिको(ख) उल्लेख भए अनुसार नमुनाको रुपमा लिनु पर्दछ। जस्तै ५ के.जी को प्याकेटमा २०गोटा, ३ के.जी. को प्याकेटमा ३३ गोटा वा १ के.जी. को १०० गोटा गरी नमुना लिनु पर्दछ।

नमूनाका किसिमहरुः

क) प्राथमिक नमूना (Primary Sample):-प्रत्येक लटको बीउलाई विभिन्न भाँडो जस्तै घ्याम्पो, भकारी, बोरा वा खलियान, धन्सार आदि ठाउँमा संचय गरेको हुन्छ ।यो विभिन्न भाँडो वा धन्सार आदिको विभिन्न ठाउँ र गहिराई बाट लिएको छुट्टाछुट्टै नमुनाहरुलाई प्राथमिक नमुना भनिन्छ।

ख) समिश्रित नमूना(CompositeSample):-प्रत्येक प्राथमिक नमुनाहरु यदि एकनासको देखिन्छ भने एकै ठाँउमा मिसाउनु पर्दछ। यसरी एकनास संग मिसाईएको नमूनालाई नै समिश्रित नमूना भनिन्छ।

ग) परिक्षणको लागी पठाईने नमूना (Submitted Sample):- मिश्रित नमुनाबाट विधिपूर्वक झिकि परिक्षण गर्न पठाउने नमुनालाई परिक्षणार्थ नमुना भनिन्छ।

घ) परिक्षण गर्ने नमूना (Working Sample):- परिक्षणार्थ पठाईने नमूनाबाट प्रयोगशालामा विधिपूर्वक झिकिएको नमूनालाई बीउ परिक्षण गर्ने नमूना भनिन्छ। यसै नमूनाबाट प्रत्येक लटको गुणस्तर पत्ता लगाउन सकिन्छ ।

नमूना लिदा ध्यान दिनुपर्ने विशेष कुराहरुः

- बीउको नमूना बीउ निरिक्षक वा बीउ नमूना लिने तरिकाको पूर्ण ज्ञानभएको व्यक्तिले मात्र लिनुपर्दछ।
- बीउ गोदाममा बीउ निरिक्षक वा बीउ नमूना संकलकले जुनसुकै ठाउँबाट नमूना लिन सक्ने किसिमको बोराको व्यवस्था गरेको हुनुपर्दछ। यदि यस्तो तरिकाबाट बीउ बोराहरु राखेको छैन भने नमूना लिनु अगाडी व्यवस्थित किसिमले बीउ बोराहरु राख्न लगाएर मात्र नमूना लिनु पर्दछ।
- बीउ निरिक्षक वा नमूना संकलकले नमुना लिनु अगाडी बीउको लट, प्रत्येक लटको संकेत, बीउको परिमाण अनुसार बोराको संख्याको पूर्ण जानकारी राखेर मात्र प्रतिनिधित्व गर्ने नमूना लिनु पर्दछ।
- बीउ निरिक्षकले बीउ स्थलमा नै नमूनाको चिस्यान जाँच्नु पर्दछ।चिस्यान बढी भएमा तुरुन्त सुकाउन लगाउनु पर्दछ।स्थलमा नै चिस्यान जाँच्न नमिले वा अन्यत्र नभए तुरुन्त नजिकको प्रयोगशालामा २५० गेज बाक्लो प्लाष्टिकको झोलामा बन्द गरी सिल गरेर मात्र पठाउनु पर्दछ।
- बोरामा ट्रायर घुसार्दा पर्ने प्वाललाई ट्रायरको चुच्चोले बोराको धागो तल माथि सारी बन्द गरिदिनु पर्दछ।प्लाष्टिक भित्र भएको बोराको हकमा मुख खोलेर नमूना झिक्नु पर्दछ तर मुख नखोलिकन ट्रायर घुसार्दा परेको प्वाललाई कडा टेपले टाली दिनुपर्दछ।

  नमूना लिने साधनः-

  क. प्रोव र स्लिभ ट्रायर

  ख. नोव ट्रायर

  ग. स्वचालित नमूना लिने साधनहरु

नमूना संकलकले नमूना लिन जाँदा लिएर जाने साधनहरुः-

- नमूना लिने सम्वन्धी कार्याविधि
- प्रोव ट्रायर
- नमूना लिने कपडाको/प्लाष्टिकको झोलाहरु
- समिश्रित नमूना बनाउन चाहिने भाँडो वा एल्मुनियमको ट्रे
- परिक्षणार्थ पठाउने नमूना तयार पार्न चाहिने उपयुक्त उपकरणहरु
- चिस्यान परिक्षणको लागी नमूना राख्न प्लाष्टिकको झोलाहरु
- सिलबन्दी गर्न आवश्यक सामानहरु
- संकेत पत्र
- स्टापलर
- नमूना विवरण फाराम
- लेन्स
- पेन्सिल आदि

बीउको लटको परिमाण र परिक्षणार्थ पठाईने नमूनाको परिमाणः-

क्र.सं.	बाली	लटको परिमाण(के.जी.)	परिक्षणार्थ पठाईने नमूनाको न्यूनतम परिमाण(ग्राम)	शुद्धताको लागी चाहिने न्यूनतम परिमाण(ग्राम)	जातिय परिक्षणको लागी चाहिने न्यूनतम परिमाण(ग्राम)
खाद्यन्न बाली					
१.	गहुँ	३०,०००	१,०००	१२०	१,०००
२.	धान	३०,०००	७००	७०	७००
३.	मकै	४०,०००	१,०००	९००	१,०००
४.	जौ	२०,०००	१,०००	१२०	१,०००
५.	जै	२५,०००	१,०००	१२०	१,०००
६.	कोदो	१०,०००	१००	१०	१००
कोशेवाली					
१.	बोडी	२०,०००	१,०००	४००	१,०००
२.	चना	२०,०००	१,०००	१,०००	१,०००
३.	मुङ्ग	२५,०००	१,०००	१२०	१,०००
४.	मास	२५,०००	१,०००	७००	१,०००

५.	मसुरो	३०,०००	६००	६०	६००
६.	रहर	२०,०००	१,०००	३००	१,०००
७.	भटमास	३०,०००	१,०००	५००	१,०००
८.	केराउ	२५,०००	१,०००	९००	१,०००
			तेलबाली		
१.	बदाम	३०,०००	१,०००	१,०००	१,०००
२.	तोरी	१०,०००	१००	१०	१००
३.	सर्स्यू	१०,०००	१००	१०	१००
४.	आलस	१०,०००	१५०	१५	१५०
५.	तिल	१०,०००	७०	७	७०
			तरकारी बाली		
१.	मेथी	१०,०००	४०	४	४०
२.	सलादसाग	१०,०००	३०	३	३०
३.	पालुङ्गो	१०,०००	५००	५०	५००
४.	तितेकरेला	२०,०००	४५०	७०	४५०
५.	घिरौला	२०,०००	१०००	५००	१०००
६.	काक्रो	१०,०००	१५०	७०	१५०
७.	खरभुजा	१०,०००	१५०	७०	१५०
८.	फर्सी	२०,०००	३५०	१८०	३५०
९.	पाटेघिरौला	२०,०००	१०००	५००	१०००
१०.	बोक्राउली	१०,०००	१००	१०	१००
११.	बन्दा	१०,०००	१००	१०	१००
१२.	ग्याँठगोभी	१०,०००	१००	१०	१००
१३.	मूला	१०,०००	३००	३०	३००
१४.	सलगम	१०,०००	७०	७	७०
१५.	गाँजर	१०,०००	३०	३	३०
१६.	रामतोरीया	२०,०००	१०००	१४०	१०००
१७.	भाण्टा	१०,०००	१५०	१५	१५०
१८.	चम्सुर	१०,०००	६०	६	६०
१९.	प्याज	१०,०००	८०	८	८०

२०.	सिमी	२०,०००	१०००	६००	१०००
२१.	गोलभेंडा	१०,०००	१५	७	१५
२२.	भेडेखूर्सानी	१०,०००	१५०	१५	१५०
२३.	पिरोखुर्सानी	१०,०००	१५०	१५	१५०
२४.	काउली	१०,०००	१००	१०	१००
२५.	स्वीसचार्ड	२०,०००	५००	५०	५००
२६.	तरभुजा	२०,०००	१०००	२५०	१०००
घाँसे बाली					
१.	वर्षिम	१०,०००	६०	६	६०
२.	लर्सुन	१०,०००	५०	५	५०
३.	सुडान घाँस	१०,०००	३५०	२५	३५०
४.	टियोसेन्टी	१०,०००	१०००	९००	१०००
५.	जै	३०,०००	१०००	१२०	१०००
६.	क्लोभर	१०,०००	२०	२	२०
७.	स्टाईलो	१०,०००	७०	७	७०
८.	दिनानाथ घाँस	१०,०००	७०	७	७०
९.	भेच	३०,०००	१०००	१४०	१०००
१०.	नेपियर	१०,०००	१५०	१५	१५०
११.	लुपिन	३०,०००	१०००	४५०	१०००
औद्योगिक बाली					
१.	सुर्ति	१०,०००	५	०.५	५
२.	कपास	२५,००	१०००	३५०	१०००
३.	जुट	१०,०००	१५०	१५	१५०

गुणस्तुरयुक्त बीउ बिजनमा हुनुपर्ने गुणहरु

कृषि उत्पादन बृद्धिमा धैरै कृषि सामाग्रीहरुको भूमिका रहने भएता पनि गुणस्तरयुक्त बीउ बिजनको भूमिका अन्य सामाग्रीहरु भन्दा ज्यादै महत्वपूर्ण मानिन्छ। त्यस कारण कृषकले जुनसुकै स्रोतबाट बीउ बिजन खरिद वा जुनसुकै बालीको बीउ उत्पादन गरे तापनि वा बीउ व्यवसायीले बिक्री वितरण गर्दा बीउ बिजनमा निम्न गुणहरु पूरा गरेको हुनु पर्दछ।

(क) जातिय शुद्धता (Genetic/Verietal Purity)-

बीउ उत्पादनको मुख्य उद्देश्य भविष्यमा प्रयोग गर्नु हो। त्यस कारणले बीउ बिजन जहिले पनि जातिय रुपले शुद्ध हुनुपर्दछ। बाली प्रजननकर्ताले नयाँ जातको विकास गर्दा विशिष्टता, एकरुपता, स्थायित्व तथा खेती गर्न/प्रयोग गर्न उपयोगी गुण कायम गर्न सक्नु पर्दछ।

(ख) भौतिक शुद्धता (Physical Purity)-

बीउ बिजन जातिय रुपले शुद्ध हुनुको साथै भौतिक रुपले पनि शुद्ध हुनुपर्दछ। बीउको लटमा अन्य बालीको बीउ, झारपातको बीउ र निष्क्रिय पदार्थले व्यापक रुपमा बीउको गुणस्तर घटाईदिन्छ। त्यसैले गुणस्तरिय बीउमा यस्ता किसिमका अवाञ्छित तत्वहरु हुनु हुदैन। भई हाले पनि बीउको न्यूनतम स्तर भित्र हुनु पर्दछ।

(ग) बीउको जिवितपन र उमारशक्ति(Viablity and Germination)-

बिउ बिजन पनि अन्य जिवित वस्तु जस्तै हो। त्यस कारण यसलाई उपयुक्त किसिमले संचय वा परिचालन गर्न नसकेमा छिट्टै नै गुणस्तरमा ह्रास हुन्छ। बीउको जिवितपना पनि बीउ बिजन गुणस्तरको लागी महत्वपूर्ण पक्ष हो। त्यसैले कीउ बिजनमा जति सक्दो राम्रो जीवितपना वा उमारशक्ति भएको हुनु पर्दछ। जसले स्वस्थ विरुवा उत्पादन गरी राम्रो प्रतिफल दिन सक्छ। बीउको उमारशक्ति बाली अनुसार फरक-फरक हुन्छ।

(घ) ओजस (Vigour)-

प्रकृतिमा बीउ उम्रन तथा हुर्कनको लागी सबै ठाउँमा सधैभरी एकनासको वातावरण हुदैन। त्यसैले बीउ बिजनले भिन्न-भिन्न प्रकारको वातावरणमा उम्रदा वा बेर्ना बृद्धि हुँदा त्यस बीउले देखाउने पूर्ण क्रियाकलाप र क्रियाशिलताको स्तर (activity and perfoemance)लाई बीउको ओजस भनिन्छ। जुन बीउले खेतबारीमा रोपेपछि राम्रो नतिजा दिन सक्छ। बीउमा ओजस राम्रो छैन भने उमारशक्ति बढी भएकै बीउले पनि प्रतिकुल अवस्थामा राम्रो र स्वच्छ विरुवा उत्पादन गर्न सक्छ भनेर भन्न सकिदैन। त्यसै कारणले कम ओजस भएको बीउले आशातित उत्पादन दिन नसक्ने हुनाले जहिले पनि ओजस बढी भएको बीउ प्रयोग गर्नु पर्दछ।

(ङ) चिस्यान(Moisture)-

बीउको चिस्यान भन्नाले बीउमा भएको पानीको मात्रालाई बुझ्नु पर्दछ। बीउको गुणस्तर निर्धारण गर्न यसले एकदम महत्पूर्ण भमिका खेलेको हुन्छ। अर्थोडक्स बीउ जस्तैः खाद्यान्न, तरकारी, तेलहन,

घाँसेबाली आदिलाई कम चिस्यान भएको अवस्थामा संचय गरी राख्दा यसको गुणस्तर लामो समयसम्म कायम गर्न सकिन्छ भने रिक्यालिस्ट्रेंट बीउ जस्तैः कफी, लिची इत्यादीमा २० प्रतिशत भन्दा कम चिस्यान भएमा भण्डारमा त्यसको गुणस्तर लामो समय सम्म कायम गर्न सकिदैन।

अर्थोडक्स बीउमा चिस्यानको मात्रा बढी भएमा बीउ भण्डारण गर्दा छिटो कुहिने, रोगकिरा बढी लाग्ने र बीउको आयु घट्ने जाने हुन्छ। जसले गर्दा बीउको जिवितपना, उमारशक्ति ओजसमा असर पर्दछ। बीउको लागी सुहाउँदो आवश्यक अधिकतम चिस्यानको मात्रा बाली अनुसार फरक हुन्छ।

(च) स्वास्थ्य (Health)-

बीउ बिजनको स्वास्थ्य भन्नाले बीउमा रोगका जिवाणु वा किराहरुको उपस्थिति वा अनुपस्थितिलाई जनाउँदछ। बीउबाट बीउमा सर्ने रोगहरु जसले बीउ बिजन उम्रदा वा विरुवाको बृद्धिको अन्तिम अवस्था सम्म पनि असर पारेको हुन्छ। त्यस्तै गरेर किराबाट प्रभावित बीउबाट पनि राम्रो विरुवा उत्पादन हुन सक्दैन। बीउ बिजन अस्वस्थ भएमा बीउ नउम्रने र उम्रेको विरुवाबाट पनि उत्पादन घट्नुको साथै बीउको गुणस्तर पनि घट्न जान्छ। त्यसै कारणले गर्दा बीउ बिजन जहिले पनि रोग तथा किराबाट मुक्त हनुपर्दछ। यस्तो किसिमको समस्याबाट बच्न बाली चक्र प्रणालीमा हेरफेर, बीउ उपचार गर्नुको साथै रोगी प्लट र बीउ उत्पादन प्लटबाट बीउमा निश्चित पृथकता दुरी कायम गरी बीउ उत्पादन गर्नु पर्दछ।

(छ) तौल (Weight)-

बीउको तौल पनि बीउको गुणस्तर (खास गरी बीउको ओजसमा) मा प्रभाव पार्ने एक महत्पूर्ण पक्ष हो। यसले बीउ कत्तिको भरिलो वा पोटिलो छ भन्ने कुराको जानकारी दिन्छ। बीउको तौल बालीको जात विकास गर्ने क्रममा सम्वन्धित बाली प्रजननकर्ताले जात अनुसार निर्धारण गरेको हुन्छ। यो खास गरेर १००० दाना बीउको तौलको आधारमा हिसाब निकालिन्छ। त्यसै कारणले बीउ उत्पादन वा बाली उत्पादकको लागी प्रयोग गरिने बीउ जहिले पनि प्रजननकर्ताले निर्धारण गरेको तौल अनुसार हुनु पर्दछ ताकि त्यस्तो बीउले स्वच्छ र स्वस्थ विरुवा उत्पादन गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुन्छ।

(ज) आकार तथा प्रकार (Shape and Size)-

बीउ बिजन जहिले पनि एकनासको आकार प्रकारको हुनुपर्दछ। जसले गर्दा एकनासको विरुवा उत्पादन गरी राम्रो उत्पादन लिन सकिन्छ।

(झ) चमकपन (Lusture)-

बीउ बिजनको गुणस्तर निर्धारण गर्न सहयोग गर्ने पक्ष हो, बीउको चमकपन भएकोले बीउमा जहिले पनि यसको वास्तविक रंग र चमक हुनुपर्दछ। यदि पुरानो, सडेको बीउ छ भने यसले आफ्नो चमक गुमाउँदछ। त्यसैले बीउ प्रयोग गर्दा जहिले पनि वास्तविक रंगको चमक भएको हुनुपर्दछ।

बीउ प्रमाणीकरण पद्धति

बीउ बिजन ऐन, २०४५ र बीउ बिजन नियमावली (पहिलो संसोधन) ऐन २०६४ बमोजिम नेपालमा दुई किसिमवाट गुण नियन्त्रण गर्ने गरिन्छ।

१. प्रमाणिकरण (Certification)-

यस पद्धतिमा श्रोत बीउ देखी लिएर उत्पादन पक्ष र बीउ थैलावन्दी मात्र सम्म विशेषज्ञको निगरानीमा गरिन्छ। यस पद्धतिमा व्यवस्थित तरिकाबाट विभिन्न तहमा अनुगमन एवं परिक्षण गरी/गराई गुणस्तर अङ्कित प्रमाणीकरणको टयाग लगाई बीउको ग्यारेन्टी दिईन्छ। यस पद्धतिमा निम्न वर्गका बीउहरु समावेश गरिएको हुन्छ।

- मूल बीउ
- प्रमाणित बीउ

२. यथार्थ संकेत पत्र(Truthful Lable)-

यो पद्धति अनिवार्य छ। यस प्रक्रियामा बीउ प्रमाणिकरण जस्तै हरेक पक्षमा बीउ प्रमाणीकरण निकायका बीउ विशेषज्ञहरुले प्राविधिक निरिक्षण गरिदैंन। यस पद्धतिमा बीउ उत्पादक वा बीउ विक्रेताले बीउको गुण नियन्त्रणको लागी आवश्यक व्यावस्था मिलाएको हुन्छ। यस किसिमबाट उत्पादन गरिएको बीउ बिक्री गर्दा उक्त बीउको थैलोमा सो बीउको गुणस्तर अनुसार अंकित गरेको यथार्थ संकेत पत्र लगाएको हुनुपर्दछ। यथार्थ संकेत पत्र पहेंलो रंगको कागजमा कालो अक्षरले लेखेको हुनुपर्दछ। साथै यस किसिमको बीउको गुणस्तर सम्वन्धी जिम्मेवारी बीउ बिक्रेता वा बीउ उत्पादकको नै हुन्छ। बीउको गुण नियन्त्रकले यस्ता संकेत पत्र लगाएर बिक्री भई राखेका बीउको नमूना लिई परिक्षण गर्ने गर्दछन। यस्ता बीउमा न्यूनतम स्तर भन्दा कम गुणको बीउ विक्री भई राखेको खण्डमा बीउ बिजन नियमावलीमा तोकिए बमोजिम सजाय हुनसक्छ। पहेंलो रंगको यथार्थ संकेत पत्रको लम्बाई १३ से.मी.र चौडाई ८.५ से.मी. को हुनुपर्दछ।

संकेत पत्रमा हुनुपर्ने गुणहरुः

क. बालीको किसिम

ख.बालीको जात

ग.बीउको स्तर

घ. लट नं

ङ. उत्पादन वर्ष

च. शुद्धता प्रतिशत (न्यूनतम)

छ. उम्रनेशक्ति प्रतिशत (न्यूनतम)

ज. परीक्षण मिति

झ. लोगो

ञ.बीउको तौल

ट. विषादीले उपचार गरेको/नगरेको

ठ. बीउ बिक्रेताको नाम र दस्तखत

सुरक्षित बीउ भण्डारणका लागी अधिकतम चिस्यान प्रतिशत

बाली	चिस्यान (प्रतिशत)	बाली	चिस्यान (प्रतिशत)
धान	१३	गहुँ	१२
मकै	१२	जै	१२
कोदो	११	कपास	१०
जुट	९	भटमास	९
बोडी	९	सिमी	९
मास	९	मुङ्ग	९
रहर	९	केराउ	९
चना	९	तोरी	८
बदाम	९	रायो	९
सलगम	९	बन्दा, काउली, मूला	८
भाण्टा	९	गोलभेंडा	९
खुर्सानी	९	प्याज	९
मेथी	९	पालक	९
सुसाग	९	चुकन्दर	९
करेला	९	काक्रो	९
फर्सि, स्क्वास	९	घिरौला	९
लौका	९	तरवुजा	९
भिण्डी	१०	गाँजर	९

प्रदेश राजपत्र

कोशी प्रदेश सरकारद्वारा प्रकाशित

खण्ड ८) बिराटनगर, नेपाल, फाल्गुण २९ गते, २०८१ साल (अतिरिक्ताङ्क ५१)

भाग १

प्रदेश सरकार

कोशी प्रदेश

विराटनगर, नेपाल

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालयको सूचना

प्रदेश सभाले बनाएको तल लेखिए बमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ ।

संवत् २०८१ सालको ऐन नं. ८

खण्ड ८) अतिरिक्ताङ्क ५१ प्रदेश राजपत्र भाग १ मिति २०८१।११।२९

प्रदेश बिउ बिजन सम्बन्धी व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०८१

प्रस्तावनाः प्रदेशमा विउ बिजन उत्पादन, परीक्षण, प्रशोधन तथा बिकी वितरण सम्वन्धी कार्यलाई नियमन गरी गुणस्तरीय बिउको उपलब्धतामार्फत वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्दै कृषककों सुविधा तथा आर्थिक हित कायम राख्न वाञ्छनीय भएकोले.

नेपालको संविधानको धारा, १७५ बमोजिम तथा बिउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा १५ (ङ) को अधिकार प्रयोग गरी कोशी प्रदेश सभाले यो ऐन बनाएको छ।

परिच्छेद१-

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः (१)यस ऐनको नाम "प्रदेश बिउ बिजन ऐन, २०८१,, रहेको छ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषाः विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

(क) "कृषि कार्य" भन्नाले वाली उत्पादन, संकलन, भण्डारण र प्रशोधन गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ।

(ख) "केन्द्र" भन्नाले दफा ७ वमोजिमको प्रदेश बिउ विजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्रलाई सम्झनु पर्छ।

(ग) "जात (भेराईटी)" भन्नाले वनस्पति शास्वीय वर्गीकरणमा सबै भन्दा तल्लो श्रेणीभित्र पर्ने, समान आनुवंशिक गुणहरु देखिने, अन्य समूहसंग कम्तीमा एउटा गुणद्वारा भिन्नता छुट्टिने र पुनः उत्पादन हुँदा गुणहरु परिवर्तन नहुने किसिमका वनस्पतिको समूह सम्झनु पर्छ।

(घ) "तोकिएको" वा "तोकिए बमोजिम" भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।

(ङ) "प्रजनक (ब्रिडर)" भन्नाले बालीको कुनै जातलाई पहिलो पटक प्रजनन् वा छनौट गरी प्रयोगमा ल्याउने व्यक्ति, संस्था वा निकाय सम्झनु पर्छ।

(च) "बाली" भन्नाले खाद्यान्न, तरकारी, फलफूल, दलहन, तेलहन, नगदे, कन्दमूल, घाँसे बाली सम्झनु पर्छ र सो शब्दले फूल फुल्ने वा नफुल्ने आलङ्कारिक बाली समेत जनाउँछ ।

(छ) "बिउ बिजन" भन्नाले भ्रौण विरुवा (इम्ब्रोयनिक प्लान्ट), खाद्य पदार्थ र सुरक्षात्मक आवरण भएका परिपक्व (म्याचोर्ड) ओभ्युल वा यौनिक वा वानस्पतिक तरीकाले पुनरोत्पादन (रिप्रोडक्सन) गरी बाली उत्पादन गर्नका लागि छर्ने वा रोप्ने काममा प्रयोग गर्न सकिने बिउ बिजन वा बीज सम्झनु पर्छ ।

(ज) "भाँडो (कन्टेनर)" भन्नाले बाकस, टिनको बट्टा, सिसी, थैली, बोरा, भकारी, व्यारेल वा अन्य यस्तै बिउ बिजन राख्न प्रयोग गरिने भाँडो सम्झनुपर्दछ ।

(झ) "मन्त्रालय" भन्नाले प्रदेशको कृषि सम्बन्धी विषय हेर्ने मन्त्रालय सम्झनुपर्छ ।

(ञ) "संघीय ऐन" भन्नाले बिउ बिजन ऐन, २०४५ लाई सम्झनु पर्छ ।

(ट) "संस्था" भन्नाले बिउ बिजन सम्बन्धी कार्य गर्न प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएको संस्था सम्झनु पर्छ र सो शब्दले कृषि सम्बन्धी समूह तथा सहकारी संस्था समेतलाई जनाउँदछ ।

(ठ) "समिति" भन्नाले दफा ३ बमोजिमको प्रदेश बिउ बिजन समिति सम्झनु पर्छ।

(ड) "सूचित बिउ बिजन" भन्नाले दफा ९ बमोजिमको बिउ विजन सम्झनु पर्छ। सो शब्दले संघीय ऐन बमोजिम सूचित वा पञ्जीकृत भएको बिउ बिजनलाई समेत जनाउँछ ।

(ढ) "प्रयोगशाला" भन्नाले बिउको गुणस्तर परिक्षण, प्रमाणीकरण तथा नियमन सम्बन्धी कार्य गर्ने प्रदेशको विउ बिजन प्रयोगशालालाई सम्झनुपर्छ ।

परिच्छेद२-

प्रदेश बिउ बिजन समिति

३. प्रदेश बिउ बिजन समितिः

(१) प्रदेशमा बिउ बिजन सम्बन्धी नीति निर्माण गर्न प्रदेश सरकारलाई आवश्यक परामर्श दिन र संघीय ऐनले तोकेका कार्य समेत गर्न देहाय बमोजिम एक प्रदेश बिउ बिजन समिति रहनेछ ।

(क) सचिव, मन्त्रालय - अध्यक्ष

(ख) निर्देशक, कृषि निर्देशनालय, कोशी प्रदेश - सदस्य

(ग) निर्देशक, पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय, कोशी प्रदेश - सदस्य

(घ) प्रमुख कृषि सम्बन्धी हेर्ने महाशाखा, मन्त्रालय - सदस्य

(ङ) उपसचिव वा अधिकृत प्रतिनिधि, आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय, कोशी प्रदेश — सदस्य

(च) बिउ बिजन उद्यमी वा व्यवसायी मध्येबाट मन्त्रालयद्धारा मनोनीत कम्तीमा एक जना -सदस्य

(छ) बिउ बिजन उत्पादक कृषक मध्येबाट मन्त्रालयद्धारा मनोनीत (कम्तीमा एकजना महिला सहित) दुई जना -सदस्य

(ज) प्रमुख, प्रदेश बिउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्र - सदस्य सचिव

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिमा कृषि सामग्री कम्पनी लिमिटेड प्रदेश कार्यालय प्रमुख र कृषि अनुसन्धान निर्देशनालय, कोशी प्रदेश प्रमुख नियमित आमन्त्रित सदस्य हुनेछन्।

(३) उपदफा (१) को खण्ड (छ) र (ज) बमोजिम मनोनीत सदस्यको पदावधि दुई वर्षको हुनेछ ।तर त्यस्ता सदस्य थप एक कार्यकालको लागि मनोनीत गर्न बाधा पर्ने छैन।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि मनोनीत सदस्यलाई निजको कार्य सन्तोषजनक नभएमा पदावधि पूरा नहुँदै मन्त्रालयले हटाउन सक्नेछ। तर त्यस्ता सदस्यलाई हटाउनु पूर्व सफाइको मौका दिनु पर्नेछ ।

(५) समितिको बैठकमा आवश्यकता अनुसार विषय विज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

(६) केन्द्रले समितिको सचिवालयको रुपमा कार्य गर्नेछ ।

(७) उपदफा (१) को खण्ड (छ) र (ज) बमोजिम मनोनीत सदस्यको सेवा सुविधा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४. समितिको बैठकः

(१) समितिको बैठक वर्षमा कम्तीमा दुई पटक बस्नेछ र आवश्यकता अनुसार अन्य समयमा पनि बैठक बस्न सक्नेछ ।

(२) समितिको बैठक अध्यक्षको निर्देशनानुसार सदस्य सचिवले बैठक बस्नु भन्दा चौबिस घण्टा अगावै मिति, समय, स्थान र कार्यसूची निर्धारण गरी बैठकको सूचना दिनु पर्नेछ। तर अत्यावश्यक निर्णय गर्नु परेमा चौबिस घण्टाभन्दा घटीको सूचना दिएर पनि बैठक बोलाउन वाधा पर्ने छैन।

(३) समितिको कूल सदस्य सङ्ख्याको पचास प्रतिशतभन्दा बढी सदस्य उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपूरक संख्या मानिनेछ।

(४) समितिको बैठकमा बहुमतको राय मान्य हुनेछ र मत बराबर भएमा अध्यक्षले निर्णायक मत दिनेछ ।

(५) समितिको निर्णय सदस्य-सचिवबाट प्रमाणित गरिनेछ।

(६) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

५. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकारः

(१) प्रचलित कानूनमा उल्लेखित काम कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) बिउ बिजन सम्बन्धी नीति तर्जुमा गर्न प्रदेश सरकारलाई आवश्यक राय, सुझाव र परामर्श दिने.

(ख) विउ विजन उत्पादन, प्रशोधन भण्डारण तथा विक्री वितरण कार्यमा स्थानीय तह, सरकारी निकाय र संस्था बीच आवश्यक समन्वय कायम गर्ने,

(ग) प्रदेशमा उत्पादित र आयातित बिउ बिजनको भण्डारण र बिक्री वितरणको नियमन गरी गुणस्तर कायम गर्ने गराउने,

(घ) प्रयोगशालाको सिफारिस समेतलाई आधार मानी प्रदेशमा बिउ बिजनको न्यूनतम गुणस्तर निर्धारण गर्ने,

(ङ) बिउ बिजन सम्बन्धी सेवा शूल्क निर्धारण गर्ने र सो निर्धारण गरेको विषय कार्यान्वयनको लागि मन्त्रालयमा सिफारिस गर्ने,

(च) बालीको किसिम र जात सूचित वा पञ्जीकरणका लागि मन्त्रालयलाई सिफारिस गर्ने,

(छ) परम्परागत रुपमा प्रयोग भइरहेका र लोपोन्मुख जातका बिउ बिजनको पहिचान गरी तिनको संरक्षणका लागि प्रदेशस्तरमा आवश्यक प्राविधिक तथा नितिगत कार्य गर्ने गराउने।

(ज) बिउ विजन उत्पादन र विक्री वितरण सम्बन्धी कारोबार गर्ने व्यवसायी लाई दिईने तालिमको पाठ्यक्रमको निर्धारण गर्ने ।

(झ) बिउ विजन सम्वन्धी अन्य आवश्यक काम कारबाही गर्ने।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (क) देखि खण्ड (झ) सम्मको विषयमा आवश्यक पर्ने अन्य कार्यविधिगत व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

६. उप-समिति वा कार्यदल गठन गर्न सक्नेः

(१) बिउ विजन उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण विक्री वितरण तथा गुणस्तर नियमन लगायतका कार्यमा परामर्श लिन समितिले आवश्यकता अनुसार उप-समिति वा कार्यदल गठन गर्न सक्नेछ।

(२) उप-समिति वा कार्यदलको काम कर्तव्य र अधिकार तथा बैठक सम्बन्धी व्यवस्था समितिले तोकेयमोजिम हुनेछ।

परिच्छेद-३
बिउ बिजन सम्बन्धी व्यवस्था

७. प्रदेश बिउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्रः

(१) यो ऐन बमोजिम प्रदेशमा बिउ बिजनको गुणस्तर नियमन गर्न एक प्रदेश बिउ विजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्र रहनेछ ।

(२) प्रदेश बिउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्रको स्थापना नभएसम्मका लागि प्रयोगशालाले नै केन्द्रको रुपमा कामकाज गर्नेछ।

८. केन्द्रको काम, कर्तव्य र अधिकारः

(१) केन्द्रको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) बिउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण, प्रमाणीकरण तथा नियमन सम्बन्धी कार्य गर्ने,

(ख) बिउ बिजनको परीक्षण र तत् सम्बन्धी कार्य गर्ने गरी प्रयोगशाला सेवा सञ्चालन गर्ने,

(ग) प्रयोगशालाको नियमित रुपमा प्राविधिक परीक्षण (टेक्निकल अडिट) को व्यवस्था मिलाउने,

(घ) स्थानीय बिउ बिजन ब्यवस्थापन समितिले बिउ बिजन सम्बन्धमा परामर्श माग गरेमा आवश्यक परामर्श दिने,

(ङ) समितिले दिएको निर्देशन पालना गर्ने र तोकिए बमोजिमका अन्य कार्य गर्ने।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (क) देखि खण्ड (ग) सम्मको विषयमा आवश्यक पर्ने कार्यविधिगत व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

९. बिउ बिजनको किसिम वा जात सूचित वा पञ्जीकृत गर्ने अधिकारः

(१) मन्त्रालयले प्रदेश भित्र उपयुक्त हुने नेपालमा उन्मोचित किसिम वा जातका बिउ बिजन सुचित गर्न वा आयातित बाहेकको स्थानीय जातका बिउ बिजनको पञ्जीकृत गर्न तोकिए बमोजिमको मापदण्ड र प्रकृया पूरा गरी समितिको सिफारिसमा त्यस्तो बिउ बिजन प्रदेश राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी सूचित गर्न वा पञ्जीकृत गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सूचित बिउ विजन वा पंजिकृत बिउ बिजन तोक्दा प्रदेशभित्रका विभिन्न क्षेत्रको लागि उपयुक्त हुने विउ विजनको किसिम वा जातसमेत तोक्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम सुचित वा पञ्जीकृत बिउ बिजन खेतीको लागि उपयुक्त नदेखिएमा समितिको सिफारिसमा मन्त्रालयले प्रदेश राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी सुचित वा पञ्जीकृत बिउ बिजनको सूचीबाट हटाउन सक्नेछ।

(४) मन्त्रालयले सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरी उपदफा (१), (२) र (३) वमोजिम सुचित वा पंजीकृत बिउहरुको बारेमा सार्वजनिक सञ्चार माध्यमबाट जानकारी गराउन सक्नेछ ।

१०. बिउ बिजनको न्यूनतम गुणस्तरको मापदण्ड तोक्न सक्नेः

मन्त्रालयले समितिको सिफारिसमा प्रदेश राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी दफा ९ बमोजिम सूचित वा पञ्जीकृत गरिएका बिउ बिजनको न्यूनतम गुणस्तरको मापदण्ड तोक्न सक्नेछ।

११. सूचित वा पञ्जीकृत बिउ बिजनको बिक्री बितरणः

(१) सूचित वा पञ्जीकृत बिउ बिजनको विकी वितरण गर्ने व्यक्ति वा संस्थाले आफूले विक्री वितरण गर्ने विउको भाँडोमा देहायको विवरण उल्लेख गर्नु पर्नेछः-

(क) बिउ बिजनको किसिम र जात,

(ख) दफा १० बमोजिम तोकिएको न्यूनतम गुणस्तरको सीमा,

(ग) रासायनिक पदार्थ प्रयोग गरी उपचार गरिएको भए सोको विवरण,

(घ) तोकिए बमोजिमका अन्य विवरण।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै खास क्षेत्रको लागि मात्र उपयुक्त हुने भनी प्रजनकले निर्धारण गरेको किसिम र जातको सूचित वा पञ्जीकृत बिउ बिजन त्यसरी निर्धारण गरिएको क्षेत्र बाहेक अन्य क्षेत्रमा बिक्री वितरण गर्न गराउन पाईने छैन।

१२. अनुमतिपत्र लिनु पर्नेः

(१) कुनै व्यक्ति वा संस्थाले बिउ बिजनको व्यावसायिक उत्पादन, बिक्री वितरण सम्बन्धी कारोबार गर्न चाहेमा तोकिए बमोजिमको दस्तुर सहित निवेदन दिई तोकिएको ढाँचामा केन्द्रबाट अनुमति लिनुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अनुमतिपत्रको अवधि दुई वर्षको हुनेछ ।

(३) अनुमतिपत्र सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१३. अनुमतिपत्रको नवीकरण गर्नु पर्नेः

(१) दफा १२ को उपदफा (१) बमोजिमको अनुमतिपत्रको तोकिएको अवधि समाप्त भएको मितिले तिन महिनाभित्र तोकिएको दस्तुर तिरी नवीकरण गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अवधिभित्र नविकरण नगरेमा थप तिन महिनाभित्र नवीकरण गर्न आएमा दोब्बर दस्तुर लिई नविकरण गरिनेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम अवधिभित्र नवीकरण नगरेमा थप छ महिनाभित्र दोब्बर दस्तुर सहित प्रति महिना तोकिएको जरिवाना लिई नवीकरण गरिनेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको अवधिमा समेत नवीकरण नगरेमा त्यस्तो अनुमतिपत्र स्वतः खारेज हुनेछ ।

(५) नविकरण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

१४. अनुमतिपत्र खारेज गर्न सकिनेः

(१) देहायको अवस्थामा केन्द्रले अनुमतिपत्र खारेज गर्न सक्नेछः

(क) दफा १५ को उपदफा (१) विपरीतको कार्य गरेमा,

(ख) दफा १३ को (४) बमोजिमको अवस्थामा,

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिपत्र खारेज गर्नु पूर्व मनासिव माफिकको मौका दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) को खण्ड (क) बमोजिम अनुमतिपत्र खारेज भएको मितिले एक बर्ष भित्र त्यस्ता व्यक्ति वा संस्थाले नयाँ अनुमतिपत्रका लागि आवेदन दिन पाउने छैन।

(४) उपदफा (१) को खण्ड (ख) बमोजिम अनुमतिपत्र खारेज भएमा त्यस्तो व्यक्ति वा संस्थाले नयाँ अनुमतिपत्रका लागि आवेदन दिन अयोग्य हुने छैन।

(५) अनुमतिपत्र खारेजी सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१५. बिक्री बितरण गर्न नपाईनेः

(१) यस ऐन तथा प्रचलित कानून बमोजिम सूचित वा पञ्जिकृत नभएका बिउ बिजन बिक्री वितरण गर्न पाईने छैन।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सूचित वा पञ्जीकरण नभएका बिउ बिजन कृषि अनुसन्धान प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्न बाधा पर्ने छैन।

१६.मूल वा स्रोत बिउ उत्पादनको अनुमतिपत्र लिनु पर्नेः

(१) मूल वा स्रोत बिउ उत्पादन गर्न चाहने कुनै व्यक्ति वा संस्थाले केन्द्रबाट अनुमतिपत्र लिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिपत्रको लागि तोकिए बमोजिमको दस्तुर सहित केन्द्र समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएमा केन्द्रले आवश्यक जाचँबुझ गरी अनुमतिपत्र प्रदान गर्नेछ।

तर, जाँचबुझ गर्दा अनुमतिपत्र दिन नसकिने भए सोको आधार र कारण खुलाई दश दिनभित्र निवेदकलाई लिखित जानकारी दिनु पर्नेछ । ,

(४) उपदफा (३) बमोजिमको अनुमतिपत्रको अवधि तीन वर्षको हुनेछ ।

(५) मूल वा श्रोत बिउ उत्पादन गर्न अनुमतिपत्र र नवीकरण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१७. वर्णशङ्कर बिउ उत्पादनको अनुमतिपत्र लिनु पर्नेः

(१) वर्णशङ्कर बिउ उत्पादन गर्न चाहने कुनै व्यक्ति वा संस्थाले केन्द्रबाट अनुमतिपत्र लिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिपत्रको लागि तोकिए बमोजिमको दस्तुर सहित केन्द्र समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएमा केन्द्रले आवश्यक जाचँबुझ गरी अनुमतिपत्र प्रदान गर्नेछ। ।

तर जाँचबुझ गर्दा अनुमतिपत्र दिन नसकिने भए सोको आधार र कारण खुलाई दश दिन भित्र निवेदकलाई लिखित जानकारी दिनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको अनुमतिपत्रको अवधि तीन वर्षको हुनेछ ।

(५) वर्णशंकर बिउ उत्पादनका लागि अनुमतिपत्र र नविकरण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

१८.जातीय विकास तथा सम्वर्द्धन गर्न अनुमतिपत्र लिनुपर्नेः

(१) कुनै बिउको जातीय विकास तथा सम्वर्द्धन गर्न चाहने कुनै व्यक्ति वा संस्थाले केन्द्रबाट अनुमतिपत्र लिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिपत्रको लागि तोकिए बमोजिमको दस्तुर सहित केन्द्र समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएमा केन्द्रले आवश्यक जाचँबुझ गरी अनुमतिपत्र प्रदान गर्नेछ ।

तर, जाँचबुझ गर्दा अनुमतिपत्र दिन नसकिने भए सोको आधार र कारण खुलाई दश दिनभित्र निवेदकलाई लिखित जानकारी दिनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको अनुमतिपत्रको अवधि तीन वर्षको हुनेछ ।

(५) बिउको जातीय विकास तथा सम्वर्द्धन गर्नका लागि अनुमतिपत्र र नविकरण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१९. बिउ बिजन निरीक्षक तथा बिउ बिजन विश्लेषकको परीक्षा सम्बन्धी व्यवस्थाः

(१) बिउ बिजन निरीक्षक तथा बिउ बिजन विश्लेषकको परीक्षा समितिले लिनेछ ।

(२) परीक्षा सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२०. बिउ बिजन निरीक्षक तथा बिउ बिजन विश्लेषक सम्बन्धी व्यवस्थाः

(१) मन्त्रालयले देहायको योग्यता पुगेका नेपाली नागरिकलाई बिउ बिजन निरीक्षक तथा बिउ विजन विश्लेषक नियुक्त गर्न वा तोक्न सक्नेछः-

(क) मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट कम्तिमा कृषिमा स्नातक तह उतीर्ण गरेको वा कृषि विषयमा प्रमाणपत्र तह उतीर्ण गरी बिउ बिजन उत्पादनको क्षेत्रमा कम्तीमा दश वर्षको अनुभव भएको,

(ख) समितिबाट लिईने परीक्षा उत्तीर्ण भएको,

(ग) खण्ड (क) बमोजिम योग्यता पुगेको निजामती कर्मचारी भए निज सेवारत कार्यालयको स्वीकृति प्राप्त भएको,

(२) उपदफा (१) बमोजिम बिउ बिजन निरीक्षक तथा बिउ बिजन विश्लेषक नियुक्त नभएसम्मको लागि मन्त्रालयले सो सम्वन्धमा योग्यता पुगेका आफू मातहतका वा स्थानीय तहका कृषि अधिकृतस्तरका कर्मचारीलाई बिउ बिजन निरीक्षक वा बिउ बिजन विश्लेषकको रुपमा काम गर्न तोक्न सक्नेछ ।

(३) मन्त्रालयले उपदफा (१) र (२) बमोजिम तोकिएका बिउ बिजन निरीक्षक र बिउ बिजन विश्लेषकको नाम सूचना प्रकाशन गरी वा वेबसाईट मार्फत सार्वजनिक गर्नेछ ।

(४) यस ऐन बमोजिम अनुमतिपत्र नलिई बाली निरीक्षण गर्न, बिउ बिजनको नमुना संकलन गर्न तथा बिउ विश्लेषण गर्न पाईने छैन।

(५) उपदफा (१) को खण्ड(ख) बमोजिमको परीक्षा सम्वन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२१. बिउ बिजन निरीक्षक तथा बिउ बिजन विश्लेषकको काम, कर्तव्य र अधिकारः

बिउ बिजन निरीक्षक तथा बिउ बिजन विश्लेषकको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) बिउ बिजनको नमुना संकलन, गुणस्तर परिक्षण तथा नियन्त्रण सम्बन्धी कार्य गर्ने,

(ख) बिउ बालिको खेत तथा विउ उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण र विक्री वितरण प्रक्रियाको निरीक्षण गर्ने,

(ग) बिउ बिजन बजार अनुगमन गर्ने,

(घ) खण्ड (क), (ख) र (ग) बमोजिम कार्यको प्रतिवेदन तयार गरी केन्द्रमा पेशगर्ने ।

(ङ) यस ऐनको बर्खिलाप हुने गरी बिउ बिजनको परिक्षण, उत्पादन, प्रसोधन, ओसारपसार, भण्डारण तथा बिक्री वितरण गरेमा त्यस्ता बिउ बिजनहरु बिउ बिजन निरीक्षकले जफत गर्न सक्नेछ।

(च) तोकिए बमोजिम अन्य कार्य गर्ने।

२२. सेवा शुल्क लिन सक्नेः

(१) प्रदेश सरकारले यस ऐन बमोजिम उपलब्ध गराउने कुनै सेवा बापत प्रदेश राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकेको सेवा शूल्क लिनेछ र त्यस्तो सेवा शूल्क सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(२) कुनै व्यक्ति वा संस्थाले यस ऐन बमोजिम कुनै सेवा प्रदान गर्दा समितिबाट स्वीकृत गरे बमोजिमको सेवा शुल्क लिन सक्नेछ ।

२३. कृषकको अधिकार रहनेः

(१) प्रदेशमा परम्परादेखि नै प्रयोग र अवलम्ब गरिँदै आएको स्थानीय बाली, जात वा प्रजातीको बिउ बिजनमा कृषकको स्वामित्व, जात छनौट, संरक्षण र वितरणको अधिकार रहनेछ ।

(२) प्रदेशमा कुनै कृषक, कृषक समूह वा सहकारी संस्था वा अन्य संघ संस्थाले परम्परादेखि सामूहिक रुपमा प्रयोग र अवलम्बन गर्दै आएको स्थानीय बाली वा जात वा प्रजातीको बिउ त्यस्तो कृषक समूह/सहकारी वा संघसंस्थाको नाममा सामूहिक स्वामित्व हुने गरी प्रचलित कानून बमोजिम वा यस ऐन बमोजिम दर्ता गर्न सक्नेछन् ।

२४. क्षतिपूर्ति सम्बन्धी व्यवस्थाः

(१) कसैले बिक्री वितरण गरेको बिउ बिजनको गुणस्तर वा गलत सूचनाको कारणले कृषकलाई आर्थिक हानी नोक्सानी पुग्न गएमा कृषकलाई वास्तविक हानी नोक्सानीको मूल्याङ्कन गरी क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम हानि नोक्सानीको मूल्याङ्कन गर्न देहाय बमोजिमको मूल्याङ्कन समिति रहनेछः

(क) केन्द्र प्रमुखले तोकेको अधिकृत - संयोजक

(ख) कृषि ज्ञान केन्द्रको प्रमुख -सदस्य

(ग) मूल्याङ्कन समितिले तोकेको कृषि विज्ञ -सदस्य

(घ) सम्बन्धित स्थानीय तहको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत -सदस्य

(३) उपदफा (२) वमोजिमको समितिमा नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्को वैज्ञानिक नियमित आमन्त्रित सदस्यको रुपमा रहनेछ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको क्षतिपूर्तिको लागि कृषकले वास्तविक हानी नोक्सानीको विवरण खुलाई केन्द्र समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ र यस प्रकारको निवेदन प्राप्त भएको मितिले एकाइस दिनभित्र केन्द्र प्रमुखले निर्णय गर्नु पर्नेछ ।

(५) क्षतिपूर्ति सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२५. मुद्दा हेर्ने अधिकारीः

(१) कसैले यो ऐन विपरीत कार्य गरेमा कसुर गरेको मानिनेछ ।

(२) कसैले उपदफा (१) बमोजिमको कसुर गरेमा निरीक्षकले जाँचबुझ गरी केन्द्र प्रमुख समक्ष प्रतिवेदन पेस गर्नेछ र त्यसरी प्रतिवेदन प्राप्त भएपछि प्रचलित कानून र कानूनका मान्य सिद्धान्त बमोजिमको कार्यविधि अपनाई केन्द्र प्रमुखले एक्काइस दिनभित्र कसुर गरेको भए त्यस्तो कसुर गरे बापत दण्ड वा सजाय सम्बन्धी निर्णय गर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद-४

दण्ड सजाय

२६. दण्ड सजायः

(१) कसैले दफा ११ को उपदफा (१) र दफा १२ को उपदफा (१) विपरीत कार्य गरे वा गराएमा पचास हजार रुपैयाँ देखि एक लाख रुपैयाँसम्म जरीवाना हुनेछ ।

(२) कसैले दफा २० को उपदफा (४) विपरीत कुनै कार्य गरेमा पच्चिस हजार रुपैयाँ जरिवाना हुनेछ ।

(३) कसैले उपदफा (१) र (२) मा उल्लेख भए देखि बाहेक यस ऐन वा ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरीतको कार्य गरे वा गराएमा पन्ध्र हजार रुपैयाँ देखि पच्चिस हजार रुपैयाँसम्म जरीवाना हुनेछ ।

(४) यस ऐन बमोजिम जरिवाना केन्द्र प्रमुखले गर्नेछ ।

२७. पुनरावेदनः

(१) ऐनको दफा १४ बमोजिम अनुमतिपत्र खारेजी, दफा २४ को उपदफा (१) बमोजिमको क्षतिपूर्ति र दफा २६ बमोजिमको दण्ड सजाय उपर चित्त नबुझ्ने पक्षले एक्काइस दिनभित्र मन्त्रालय समक्ष पुनरावेदन गर्न सक्नेछ र त्यस्तो पुनरावेदन उपर मन्त्रालयले पैतिस दिनभित्र निर्णय गरिसक्नुपर्नेछ।

(२) पुनराबेदन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-५

विविध

२८. नियम बनाउने अधिकारः

यस ऐनको कार्यान्वयनका लागि प्रदेश सरकारले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

२९. निर्देशिका, कार्यविधि र मापदण्ड बनाई लागु गर्न सक्नेः

यस ऐन तथा ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अधीनमा रही मन्त्रालयले आवश्यक निर्देशिका, कार्यविधि र मापदण्ड बनाउन सक्नेछ ।

३०. बचाउः

यस ऐन प्रारम्भ हुनुभन्दा अघि बिउ विजन सम्बन्धी भए गरेका कामकारवाही यसै ऐन बमोजिम भए गरेको मानिने छ।

प्रमाणीकरण मितिः- २०८१/११/२९

आज्ञाले,

राम प्रसाद आचार्य

प्रदेश सचिव

प्रदेश सरकार, आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय, कोशी प्रदेश, विराटनगरमा मुद्रित ।
website:- moial.koshi.gov.np

कुशवाह खाद्य विज भण्डार देवानगंज, सुनसरीमा धानको बीउको नमुना संकलन

मेची कृषक बहुमुखी सहकारी सं.लि ईटाभट्टा झापाद्धारा उत्पादित धानको बीउको संयुक्त अनुगमन

महारानीझोडा साना किसान कृषि सहकारी संस्थाको बीउ भण्डारण गोदाम निरिक्षण

नमुना एकिकृत सहकारी खेती बीउ उत्पादन समुहको सिड अडिट गर्दै।

कृषि अनुसन्धान निर्र्देशनालय तरहरामा धानको बीउ प्रमाणिकरण

बीउ विजन प्रयोगशाला,झुम्कामा बीउको परिक्षण